Kungl. Utrikesdepartementet.

U

Avd:

Grupp:

Mål: 44

Scheuer, Överkommandot.

Richter, Gustav

Scheuer, Walther

Scheuer, Scheurer, Scheyrer

v. Hinckeldey

Kitschmann

Klotius

Stelzer

Braun

Schellhorn

Langfelder

Rodde, Wilhelm

von Lai

Langer, Franz

Tillesey

von Kleist

Beckerle

Frohma

von Pannwitz

Bergemann

Rösstel

Styhler

Scheller

Mettler

Graf

Krafft

Weidling

Kuhn

Voss

Hatz

Mohnke

Weindorf

Daniel

Solonow[illegible],

Schambureck, Anton

Scheuer, Marie

Scheuer, Robert

Ärkehertig Joseph

Scheuer, Friedrich

Strängt förtroligt.

P.M.

Gustaf Richter (se P.M. den 14 oktober 1955, bil. hos Kumlin-Lundberg, 17 oktober 1955) har för Lindberg och Lundström uppgivit, att då han den 17/1 1945 infördes i cell 123 (eller möjligen 121) i Lubljanka, satt österrikiske medborgaren Oberleutnant Scheuer i denna cell. Scheuer hade tillfångatagits i Stalingrad. Wallenberg insattes i cellen den 31/1 1945 och vistades tillsammans med Richter och Scheuer i denna cell till den 1/3 1945, då Richter bortfördes. Richter vet icke huru länge Wallenberg och Scheuer därefter kvarblevo i denna cell.

Scheuer har till Richter uppgivit följande hemortsadresser:

Windmühlgasse 11, Wien 9
och Porzellangasse 10, Wien 9.

Richter visste icke om Scheuer återvänt från fångenskapen.

Jag sammanträffade med Lindberg och Lundström i Frankfurt igår för att diskutera vissa problem i samband med efterforskningarna. Härvid hade jag tillfälle bilda mig en uppfattning om hur långt de båda herrarna hunnit. De ha uträttat ett synnerligen grundligt arbete och huvudsakligen med den återvände majoren von Hinkeldeys hjälp kunnat rekonstruera i vilka celler och vid vilka tidpunkter som de berörda fångarna suttit. Deras arbete kommer att skriftligen redovisas inom de närmaste dagarna. Därest Scheuer

Scheuer

skulle ha återvänt till Österrike tillåter jag mig ifrågasätta om det icke vore lämpligt att Lindberg och Lundström eller en av dem finge tillfälle att personligen höra Scheuer. De båda herrarna äro nu veritabla specialister på Lubljanka och Lefortovskaja och då de uppsöka Överste Kitschmann i Bad Reichenhall (hbr Lorentzon-Lundberg, 19 oktober 1955) böra de måhända utsträcka resen till Österrike, därest Scheuer vistas där.

Bonn, p.t. Köln, den 23 oktober 1955.

(Gunnar Lorentzon)

Avskrift av chiffertelegram från UD till beskickningen i Wien, avsänt den 31.10.55.

Nr. 78

Angeläget snarast erfara huruvida österrikaren Oberleutnant Scheuer återvänt från rysk fångenskap. Eder information: Denne uppgives i början av 1945 ha delat cell i Lubljanka med Wallenberg. Cell nr 121 eller 123. Han har som hemortsadress uppgivit Windmühlgasse 11 och Porzellangasse 10 båda Wien neunter Bezirk.

dubbl.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med Gustav Richter, född 19 november 1912, Fichtestr. 24, Ludwigshafen, Rhein, f.d. polisattaché i Bukarest.

Richter besöktes den 22 och 24 oktober. Sedan vi vid vårt första besök meddelat Richter vårt ärende, omtalade denne, att han i Friedland haft ett kort samtal med Lorentzon. Richter förde därefter Wallenbergs namn på tal och frågade om vi också drev efterforskningar efter andra svenskar, vilket vi bekräftade. Richter tillade emellertid, att han under sin fångenskap ej sammanträffat eller hört talas om någon annan svensk än Wallenberg. Richter underströk, att han var beredd lämna alla uppgifter han kunde beträffande Wallenberg, men att han i övrigt inte ansåg sig ha anledning lämna namnuppgifter och dylikt till oss. Som emellertid framgår av de båda samtalen, blev Richter efter hand mindre reserverad i det avseendet.

Richter tillfångatogs i Bukarest den 23 augusti 1944 och internerades i en skola utanför Bukarest. Därifrån fördes han till Teceçi, Moldau, där han vistades till den 3 september. Den 4 september fördes han per flyg till Moskva, dit han anlände den 7 september efter uppehåll i Karkow. Richter tillhörde den tredje transporten till Moskva. Denna transport omfattade cirka 15 personer, bl.a. dr. Klotius med fru och dr. Steltzer med fru. Vid framkomsten till Moskva insattes Richter i Lefortovskaja, cell 142, 2:e Stock. I denna cell satt redan överstelöjtnant Braun och dr. Schellhorn. Under vistelsen i denna cell fanns ingen förbindelse med grannarna.

Den 17 januari 1945 överfördes Richter till Lubianka, cell 123 (121). I denna cell satt Oberstleutnant Scheuer, Windmüllerstr. 11/Porzellanstr. 10, Wien 9, Scheuer hade tillfångatagits vid Stalingrad.

Den 31 januari 1945 infördes Wallenberg i cellen.

Den 1 mars 1945 flyttades Richter till cell 91 inom Lubianka. Wallenberg och Scheuer stannade så vitt Richter vet kvar i cellen.

Från den 17 juni 1945 fram till februari 1948 satt Richter i Lefortovskaja i skilda celler och tillsammans med skilda personer.

Richters tid tillsammans med Wallenberg.

Richter berättade, att han mycket snabbt kom på vänskaplig fot med Wallenberg. Denne var hela tiden vid gott mod och på gott humör. De hade bl.a. bedrivit tiden med att spela schack. Richter framhöll, att det fanns många luckor i hans minne beträffande Wallenberg och den tid de satt tillsammans.

Wallenberg hade berättat, att han sänts till Budapest för att hjälpa de ungerska judarna med svenska skyddspass. Wallenberg hade haft stora svårigheter med de tyska myndigheterna i Budapest. I och med att ryssarna nått fram till staden hade Wallenberg anmält sig för de ryska myndigheterna. Han hade sedan skickats från den ena instansen till den andra, tills han slutligen blev häktad.

Wallenberg hade vidare berättat, att han sänts med tåg till Moskva tillsammans med sin chaufför Langfelder. Langfelder var tillsammans med Wallenberg vid häktningen. De fördes till Lubianka där Wallenberg och Langfelder skildes från varandra.

Wallenberg hade genast avfattat en skrivelse riktad till fängelsedirektören, i vilken han förklarade sin ställning inom den svenska beskickningen i Budapest samt protesterade mot häktningen. Wallenberg hade också i denna skrivelse bett att få komma i förbindelse med svenska beskickningen i Moskva i sin egenskap av svensk medborgare och svensk diplomat. Wallenberg framförde också klagomål rörande förplägnaden och begärde att få en förbättring härvidlag med hänvisning till det svenska medborgarskapet.

Richter framhöll i detta sammanhang, att Wallenberg ej varit särskilt intresserad av den materiella sidan. Wallenberg hade under denna tid förts till förhör en gång. Den kommissarie som skötte förhöret, hade däribland sagt följande till Wallenberg: "Sie sind ja uns bekannt. Sie gehören einer Hochkapitalistischen Familie in Schweden an". Wallenberg anklagades för att ha bedrivit underrättelseverksamhet. Förhöret hade varat cirka 1 - 1½ timme.

Denna del av samtalet med Richter slutade med att Richter förelades 6 stycken fotografier (däribland ett av Wallenberg taget i Budapest). Vi hade nätt och jämt hunnit lägga ut fotografierna förrän Richter tog upp Wallenbergs foto och sade att här är Wallenberg.

Richter fortsatte därefter att berätta om sina fortsatta

upplevelser ifrån fångenskapen. Den 27 juli 1947 vid 22-tide fördes Richter till förhör. Detta leddes av en överste. Bl.a. ställdes följande frågor till Richter. Tillsammans med vilka hade Richter suttit i sin fångenskap. Till svar på denna fråga räknade Richter upp namnen på sina cellkamrater resp. den tidpunkt han suttit tillsammans med dem. Därvid hade Richter också nämnt Wallenbergs namn och den tid han suttit tillsammans med honom. Richter hade då tillfrågats om för vilka han hade berättat något om Wallenberg. På denna fråga hade Richter svarat, att han berättat om Wallenberg bl. a. för Wilhelm Rodde (avliden), dr. von Lai (troligen skjuten samt för Franz Langer. Den senare skall enligt Richter ha återvänt och vara bosatt under adress Drosthe Huhlshochstr. 11, Duisburg, Hamborn. Vidare hade Richter tillfrågats om vad Wallenberg berättat för honom. På detta hade Richter svarat, att Wallenberg tillhört svenska beskickningen i Budapest och att han där haft till uppgift att förse ungerska judar med svenska skyddspass samt att Wallenberg förts till Moskva med tåg. I övrigt hade Richter meddelat som svar på denna fråga, att Wallenbergs och hans samtal rört sig kring allmänna angelägenheter. Förhöret hade varat ungefär en halvtimme. Efter förhöret fördes Richter till en ny cell där han satt ensam i 14 dagar.

Den 23 februari 1948 fördes Richter till cell 42 där han till en början satt ensam.

Senare i februari 1948 infördes överste Kitchmann och amiral Tillessey i cellen. Kitchmann hade bl.a. berättat, att ham varit militärattaché såväl i Helsingfors som Stockholm. Han hade också berättat, att han tidigare delat cell med Langfelder. I likhet med Richter både han på kvällen den 27 juli 1947 förts till förhör angående sin kännedom om Wallenberg. Även han hade efter förhöret suttit i ensam cell i cirka tre veckor.

I juli 1951 fördes Richter till Lubianka, där han dömdes i januari 1952. I mitten av sistnämnda månad fördes han till Butyrka, där han satt till den 18 mars samma år, då han ensam fördes till Wladimir.

I Wladimir hade Richter åter sammanförts med Kitchmann. De sattes tillsammans i corpus 2, där den s.k. lasarettsavdelningen, vilken omfattade cirka 60 celler, låg. Både

Richter och Kitchmann stod under behandling. Richter led av en sköldkörtelsjukdom. I Wladimir hade Richter ej förbindelse med några andra fångar. Han nämnde emellertid, att han under denna tid fått veta, att von Kleist avlidit där. Richter hade under denna tid varit angelägen om att inte bli bestraffad och därigenom gå miste om den dagliga promenaden, vilken var nödvändig för att hans hälsa ej skulle bli försämrad.

Samtal den 24 oktober 1955.

Vid detta samtal lämnade Richter följande kompletterande uppgifter. Richter betonade ånyo, att han till följd av den långa tidsrymd, som förflutit sedan han tillsammans med Wallenberg vistats i Lubianka och den därpå följande tiden i Lefortovskaja, han numera ej hade exakt minne av alla detaljer därifrån.

Angående sina placeringar i olika celler i Lefortovskaja efter den 17 juni 1945, lämnade Richter följande upplysningar.

Den 17 juni 1945 infördes Richter i cell 164 i 3:e Stock, där han satt tillsammans med Beckerle och major Frohma. Sedan Beckerle tagits från cell 164, insattes i hans ställe Generalleutnant von Pannwitz där. Cell 164 var en hörncell och dess läge överensstämde med de uppgifter med avseende på numreringen, vilka von Hinckeldey lämnat. Mellan cellerna 164 och 165 förekom förbindelse. Man hade fått samtal via den tidvis tomma vattenledningen. I cell 165 hade vid denna tid suttit Bergemann, Rössel och Styhler. Dessutom kände Richter till att Steltzer och kaptenen i Abwehr Scheller suttit där. Däremot kände Richter ej till vilka, som suttit i cell nr. 167.

Vidare uppgav Richter, att i november 1946 hade Obersturmführer Mettler och Untersturmführer Graf suttit i cell 145.

Beträffande Wallenberg framkom under detta samtal följande. Så vitt Richter kunde erinra sig hade Wallenberg och Langfelder förts ensamma till Moskva. Resan dit hade möjligen företagits via Rumänien. Den hade varat cirka fem veckor. På vår fråga huruvida Richter kände till om Wallenberg suttit i något annat fängelse i Moskva innan han den 31 januari 1945 införts i cell 123 (121) svarade Richter, att han ej kunde erinra sig något härom. Han drog sig dock till minnes, att Wallenberg medfört till cellen ett antal konservburkar, vilka hade öppnats av fängelsedirektören. Wallenberg fick behålla innehållet, men fråntogs burkarna. Dessa hörde till kategorien förbjudet gods. Ifrån denna uppgift drog

Richter slutsatsen, att cell 123 (121) måste ha varit den första cell som Wallenberg förts till. Han skulle eljest redan tidigare ha fråntagits konservburkarna.

På vår fråga om Wallenberg vid något annat tillfälle än vid det tidigare nämnda förhöret lämnat cellen för förhör eller några andra orsaker, förklarade Richter, att så ej var fallet.

Under resan till Moskva hade Wallenberg gjort en del minnesanteckningar, vilka fråntogs honom vid införandet i fängelset.

Beträffande tidigare nämnda besvärsskrivelser som Wallenberg riktat till fängelsedirektören berättade Richter, att Wallenberg från början utformat denna i mycket skarpa ordalag, men att han sedan Richter framhållit för honom, att en mera objektivt hållen skrivelse skulle göra betydligt bättre verkan, mjukade Wallenberg upp sitt skrivsätt.

Beträffande sin vistelse i Wladimir lämnade Richter på vår förfrågan den upplysningen, att läkarna i corpus 2 enbart utgjordes av ryssar.

Då Richter slutligen lämnades tillfälle att uttala sig om den skiss, som vi gjort upp på grundval av von Hinckeldeys anvisningar, förklarade Richter, att vad cellerna 72, 79, 164 - 167 beträffade överensstämde dessa med skissen. Vad rör cell 144 ansåg Richter att cell 144 var en hörncell och ej såsom på skissen nr 2 i en cellrad. Beträffande cellerna i tillbyggnaden nämnde Richter att han själv vistats i en av sjukcellerna i par-terre-våningen. Den hade nr 208.

Köln den 31 oktober 1955.

Undert. Lindberg. K.Lundström.

3. dubl.

Wien den 4 november 1955.

efterforskning av österrikiske medborgaren Scheurer.

Nr 739 1 bil.

HP 1. Strängt förtrolig.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt meddela, att såväl inrikesministeriet som säkerhetspolisen i Wien sakna uppgifter om en Oberleutnant Scheurer. Säkerhetspolisen har emellertid utfäst sig att närmare undersöka, huruvida en sådan person tidigare kan hava bott i Wien.

Beskickningen har även undersökt, huruvida någon person vid namn Scheurer varit bosatt på angivna adresser i Wien. Resultatet av undersökningen redovisas i närslutna promemoria.

./.

Sven Allard

Bil till Besk:ens i Wien skr.nr 739/55.

Strängt förtrolig.

P.M.

I huset Wien IX., Porzellangasse 10, påträffades en konstmålare vid namn Scheyrer. Denne visade sig vara en man i 80 års åldern, som på förfrågan upplyste, att han under första världskriget varit löjtnant i dåvarande österrikiska armén, att han varit insatt vid den s.k. sydfronten nära Stilfserjoch men att han däremot aldrig varit i Ryssland. I andra världskriget hade han icke deltagit. På fråga efter släktingar svarade Scheyrer, att han hade en brorson, vilken som officer i flygvapnet aktivt deltagit i sista kriget, men aldrig råkat i rysk fångenskap. Han vore numera bosatt i London.

I Wien förekommer två gator vid namn Windmühlgasse, nämligen i VI. och XXV. Bezirk. I Wien VI., Windmühlgasse 11, anträffades varken husägaren eller portvakten. Två tillfrågade hyresgäster, däribland den som längst bott i huset, förklarade att de aldrig hört talas om en man vid namn Scheurer samt att denne knappast torde hava bott där.

Windmühlgasse i XXV. Bezirk visade sig vara en så gott som obebyggd gata, där endast två mindre hus funnos. Även i dessa var namnet Scheurer okänt.

Wien den 4 november 1955.

Kurt Kalhorn

Hammarskjölds 21.11.55

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med f.d. överste Horst Kitschmann hållet onsdagen den 16/11 1955 på Versorgungskurhaus i Bad Reichenhall.

Kitschmann underströk, att de uppgifter han lämnade oss skulle behandlas strängt förtroligt och att han räknade med att om hans namn skulle nämnas i något officiellt sammanhang skulle svenska utrikesdepartementet först taga kontakt med honom. Man kan inte - menade Kitschmann - utesluta repressalier från rysk sida för den händelse vittnesmålet bleve känt. Han hänvisade till, att han under sin fängelsetid suttit sju månader i ensamcell som straff för att han för några av sina medfångar berättat om Langfelder och Wallenberg.

Om sig själv berättade Kitschmann följande.

Han häktades den 21 maj 1945 i Tyskland och fördes till Moskva, dit han anlände den 21 juni med flyg. Efter att ha suttit en dag i Lubianka kom han den 22 juni till Lefortowskaja antagligen till cell 39 eller 40. Under senare hälften av juli 1945 flyttades Kitschmann till cell 105 i samma fängelse. Där satt redan amiral Krafft och Langfelder. Den sistnämnde satt kvar i cellen till i november 1945. Kitschmann själv lämnade cellen den 8 januari 1946, då han överfördes till Lubianka till en cell i översta våningen, där han placerades tillsammans med general Weidling och major Kuhn. I en granncell satt amiral Voss. Den 1 juli 1946 överfördes Kitschmann till cell 123 i fängelset. Där samman-

fördes han med en österrikare, Scheuer. Senare kom amiral Voss in i cellen. Den 28 februari 1947 överfördes Kitschmann ånyo till Lefortowskaja - i en cell i II. Stock. Samtidigt infördes i cellen ungerske översten Hatz, och i juni samma år infördes generalmajoren Mohnke. I dena cell satt Kitschmann till den 27 eller 28 juli 1947, då han vid 11-tiden på kvällen fördes till förhör angående Langfelder. Efter förhöret fördes Kitschmann till en ensamcell i parterrvåningen, där han satt i tre veckor. Under den följande tiden fram till den 23 februari 1948 satt Kitschmann ensam i tre olika celler i Lefortowskaja såsom straff för att han för sina medfångar berättat om Langfelder och Wallenberg. Den 23 februari 1948 sammanfördes Kitschmann med Gustav Richter och amiral Tilleysen i en cell i Frauenabteilung i I. Stock. Den 1 april 1950 överfördes Kitschmann till Butirka, där han satt fram till den 29 augusti 1951, då han transporterades till Lubianka. Den 2 oktober 1951 dömdes Kitschmann utan rättegång till 25 års fängelse. Fram till dess att Kitschmann fördes till Wladimir, dit han anlände den 23 oktober 1951, satt han i ensamcell. I Wladimir placerades han i corpus III cell 6, där han stannade fram till den 7 december 1951, då han på grund av sjukdom infördes till corpus II cell 10. I denna cell satt han ensam till den 19 mars 1952, då Gustav Richter på nytt sammanfördes med honom. De båda vistades sedan i corpus II i olika celler fram till den 11 september 1955, då de överfördes till corpus III, där de blev kvar till frigivandet.

Langfelder.

Kitschmann beskrev Langfelder som en kraftigt byggd cirka 172 cm lång man med rödblont hårt tillbakastruket hår, blå ögon, lätt böjd näsa; ålder (år 1945) cirka 30-35 år.

Kitschmann kunde ej bland sex fotografier, varav ett

föreställde Langfelder, känna igen denne.

Beträffande Langfelders adress erinrade sig Kitschmann att en tant till Langfelder var ägare till ett av Budapests största kvarnföretag, vilket dreve under namnet Langfelder.

Langfelders hälsotillstånd såväl som hans sinnesstämning var vid denna tid gott.

Beträffande Wallenbergs och sina öden hade Langfelder berättat, att de farit för att möta de ryska trupperna. Sedan de fått kontakt med dessa, inbjöds de till en by, där de behandlades vänligt. Då de önskade fara tillbaka till Budapest, blev de kvarhållna och behandlade som fångar trots protester. I bil fördes de senare till Rumänien, varifrån de därefter transporterades i flyg till Moskva.

Beträffande Langfelders vidare öden berättade Kitschmann, att han hört någon omtala, att Langfelder senare skulle ha suttit i Lefortowskaja. När detta skulle ha varit och vem som var sagesmannen kunde Kitschmann inte erinra sig.

Kitschmann i förhör angående Langfelder.

Som ovan sagts fördes Kitschmann den 27 eller 28 juli 1947 vid 11-tiden på kvällen till förhör. Förhörsledare var en överste, Abteilungsleiter i utrikesdepartementet. Vid förhöret deltog dessutom en major, Unterabteilungsleiter. Deras namn fick Kitschmann aldrig veta.

Kitschmann tillfrågades först tillsammans med vilka han delat cell. Då han nämnde Langfelders namn, frågade förhörsledaren vad denne berättat för Kitschmann. Han hade då i huvudsak återgivit det som Langfelder omtalat för honom. Förhörsledaren begärde därefter få veta för vilka av medfångarna Kitschman i sin tur berättat om Langfelder och Wallenberg. Kitschmann hade därvid angivit följande namn: Scheuer, Weidling, Kuhn, Voss, Hatz och Mohnke. Förhörsledaren hade avbutat förhöret med att säga, att hädanefter inget finge sägas om Wallenberg och Langfelder.

Som ovan nämnts fick Kitschmann därefter sitta i

ensamcell i cirka 7 månader.

Scheuer.

Scheuer var den förste som för Kitschmann berättade om Wallenberg. Kitschmanns uppfattning om Scheuer var negativ. Kitschmann ansåg det finnas anledning misstänka, att Scheuer var spion åt ryssarna. Kitschmann uppmanade där för till en viss försiktighet vid en kontakt med Scheuer. Denne hade för Kitschmann uppgivit sin adress vara Porzellangasse 48, Wien.

Angående cellen i Lefortowskaja i III. Stock.

I denna cell satt Kitschmann såsom nämnts ovan under tiden 28 februari 1947 - 27 eller 28 juli samma år. Cellen var den tredje från trappan räknat. Under kortare tid hade Kitschmann och hans cellkamrater förbindelser med den ena granncellen - den fjärde cellen från trappan räknat. I denna cell satt bl.a. Rösstel och en Volksgruppenführer från Rumänien. Förbindelserna med fångarna i våningen nedanför funktionerade ej riktigt.

++++++++++

Langfelder utförde med hjälp av trönålar, vilka han själv tillverkade, vackra sömnadsarbeten. Kitschmann befann sig i samband med förhöret den 27 eller 28 juli 1947 i ensamcell i parterrvåningen i Lefortowskaja. I samma rad låg ytterligare fem - sex likadana celler. Då Kitschmann efter ett besök på toaletten passerade raden av celler, stod en av dörrarna öppna. Ingen befann sig i cellen, men på golvet stod ett par vackra tofflor, vilka mycket väl kunde vara sydda av Langfelder.

++++++++++

Fängelseledningen i Lefortowskaja.

Oberstleutnant Weindorf
Major Daniel
Solohow (kapten?)

Köln den 19 november 1955.

(John Magnus Lindberg) (S.Lundström)

Scheurer

P 2 E I

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Wien

Avsänt den TELEX 19 kl.

Inkom den 25/11 19 55 kl. 1810

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3

72.

I Edert chiffer 78 angavs Scheurers adress vara Porzellangasse 10. Sedan i Edert chiffer 84 adressen uppgivits vara Porzellangasse 48, ha vi på nytt undersökt saken och funnit att icke heller på sistnämnda adress någon Scheurer eller Scheuerei är känd. Såvitt hittills kunnat utrönas bor överhuvud inga Heimkehrer där.

Allard.

KOPIA KOPIA KOPIA

Coll.:

Wien den 29 november 1955.

Nr 801 1 bil.

HP 1. Strängt förtrolig.

efterforskning av Oberleutnant Scheurer (Scheuer).

739 B.4.11.55.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./. Härmed får jag vördsamt insända en promemoria rörande beskickningens vidare efterforskningar efter en Oberleutnant Scheurer eller Scheuer.

Såsom därav framgår är det möjligt, att en officer med detta namn under kriget bott i huset Porzellangasse 48 i Wien utan att hava blivit registrerad hos myndigheterna på denna adress.

Beskickningen kommer att undersöka, huruvida någon Scheuer återfinnes i de förteckningar över österrikiska medborgare, som de österrikiska myndigheterna veta sitta fängslade i Sovjetunionen eller hava avlidit under fångenskap där samt telegrafiskt meddela departementet svaret.

Sven Allard

Bil till Besk:ens i Wien skr.nr 801/55.

Strängt förtrolig.

P.M.

En i huset Porzellangasse 48, Wien IX., verkställd undersökning har givit vid handen, att en Oberleutnant Scheuer eller Scheurer varit helt obekant där. De hyresgäster i huset, som ha telefon ha uppringts och tillfrågats, huruvida de hade kännedom om sagde Oberleutnant Scheuer (Scheurer) eller om de hade några släktingar med detta namn, vilket emellertid alla förnekade. Även hyresvärden, Anton Schambureck, Wien XVIII, Währingerstr. 90/92, förklarade, att namnet Scheuer eller Scheurer vore obekant för honom. Han tillade emellertid, att huset före år 1938 hade många hyresgäster av judisk börd, vilka efter Anschluss tvångsförflyttades. De därigenom friblivna våningarna betecknades som "Reichsmietswohnungen", vilka ställdes till "Luftgaukommandos" i Wien förfogande och uthyrdes till militär personal. De nya hyresgästerna behövde icke registrera sig på denna adress. Det vore därför möjligt, att en Oberleutnant Scheuer eller Scheurer bott i huset utan att detta blivit känt för de civila myndigheterna.

Vid telefonpåringning hos alla i Wiens telefonkatalog upptagna personer vid namn Scheuer eller Scheurer har beskickningen fått kontakt med en fru Marie Scheuer, Wien I., Bäckerstr. 7 (telefon R 23-8-05), vilken uppgivit, att hon hade släktingar i Budapest, av vilken den ene vid namn Robert Scheuer sen., varit adjutant hos ärkehertigen Joseph i Budapest. Denne Scheuer hade en son med samma namn, Robert Scheuer jun. Båda uppgavs varit bosatta under adress Akademiestrasse 18, Budapest.

År 1950 försvann båda Scheuer. Robert Scheuer sen. lär, enligt vad fru Scheuer erfarit, för någon månad sedan återkommit till Budapest, försvann emellertid än en gång och enligt vad andra släktingar berättat henne, har sagde Scheuer av vederbörande ungerska myndighet förklarats hava avlidit. Var, när och hur han avlidit har icke blivit bekant. Sonen Robert Scheuer jun. skall däremot ännu ej hava återkommit.

Fru Scheuer tillade, att hon för ungefär 2 år sedan blivit uppringd av en manlig röst, som icke ville giva sig

till känna och vilken frågade efter en Friedrich Scheuer. En person med detta namn var emellertid obekant för henne, vilket hon också förklarade för vederbörande, som därefter lade på luren.

Wien den 28 november 1955.

(Kurt Kalhorn)

Scheuer

Wien den 20 december 1955.

Nr 846.

~~HP 1.~~ Strängt förtrolig.

efterforskning av
Oberleutnant Scheurer
(Scheuer).

801 B. 29.11.55

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt meddela, att en österrikare, som återvänt från sovjetrysk fångenskap, för den österrikiska polisen uppgivit, att han i Sovjetunionen hörde talas om en Walther Scheuer, vilken tidigare skulle hava varit direktör i Telefunken eller någon liknande firma. Scheuer angavs vara österrikisk medborgare och hemmahörande i Wien. Var i Sovjetunionen Scheuer skulle hava hållits fången, visste icke vederbörande.

Med anledning av detta vittnesmål hava de österrikiska myndigheterna anställt ingående efterforskningar efter denne Scheuer men icke kunnat identifiera honom.

Myndigheterna hava sig heller ingenting bekant om någon person vid namn Scheurer, som skulle vara fången i Sovjetunionen.

1428

Sven Allard

Avskrift av personligt och strängt förtroligt handbrev från sekreterare Braunerhielm, Wien, till sekreterare Lorentzon, dagtecknat den 23 januari 1956.

Som Du förstår, är det österrikiska inrikesministeriet synnerligen intresserat av att få del av de uppgifter om österrikiska fångar i Sovjetunionen, som vi erhålla i samband med våra undersökningar. Jag vore därför tacksam att få veta, vad vi till äventyrs kunna meddela angående Oberleutnant Scheurer eller Scheuer (846 B. 20.12.55), vilken man ju på österrikisk sida ännu ej kunnat identifiera. Vi vilja naturligtvis göra något i utbyte mot den stora hjälp österrikiska vederbörande lämnat oss i dessa och andra frågor.

Scheuer

Utdrag av bilaga till hbr Lorentzon-Lundström
den 23.1.56.

- - - - -

3) Vad vet Voss om Scheuer?

Kitschmann fördes i juli 1946 till en ny cell i Lubljanka-fängelset, cell 123. I denna cell sammanfördes han med österrikaren Scheuer. Senare infördes Voss i denna cell.

23.1.56 GL

Avskrift.

Strängt förtrolig.

Scheuer

P. M.

angående samtal med tyske medborgaren f.d. polisattachén Gustav Richter, Ludwigshafen a/Rhein, Herderstrasse 14, hållet den 26 januari 1956.

Utöver vad Richter tidigare uppgivit och vad som angivits i det på tyska språket avfattade protokollet, förklarade Richter, att, sedan han ankommit till Moskva i september 1944 insattes han i Lefortovskaja-fängelset i II. Stock och troligen i cell nr 142. Som cellkamrater i denna cell fick han legationsrådet Roedel och Ernst Wallenstein, båda från tyska beskickningen i Bukarest. Sedan Richter överförts till Lubljanka-fängelset kände han inte till vad Roedel och Wallenstein placerats.

Beträffande sin cellkamrat Scheuer vill Richter minnas, att dennes förnamn var Otto. Han skulle vara född omkring 1895, gift, till yrket radioingenjör och under kriget tillhörande Abwehr (Canaris), där han tjänstgjorde som expert i sin egenskap av radioingenjör. Richter ville fortfarande minnas att Scheuer varit bosatt i Wien, antingen på Windmühlgasse 11 eller Porzellangasse 10 (?). Före kriget lär Scheuer ha haft en radioaffär i Wien.

Vidare nämnde Richter, att Scheuers svåger lär ha varit direktör för lantbrukshögskolan i eller nära Wien (möjligen Kahlenbergerdorf).

Richter beskrev Scheuer på följande sätt: Medellängd, relativt rund ansiktsform, mörkt hår och troligen mörkbruna ögon.

Richter förordade stor försiktighet beträffande Scheuer, enär denne av kamraterna misstänktes för att vidarebefordra uppgifter till ryssarna.

Slutligen ville Richter framhålla, att det ej alls är uteslutet, att Scheuer uppträtt under falskt namn i fängelset, vilket i så fall ytterligare skulle styrka den uppfattning man har om honom.

- - -

Beträffande beskrivningen över Lefortovskaja-fängelset bekräftade Richter i stort den upprättade redogörelsen. Han hade dock avvikande mening i följande avseenden.

Fängelsedirektionen bestod ej av Weinsdorf, Daniel och Solowov (ej Solonow, som felaktigt skrivits). De nämnda var i stället verksamma som förhörskommisarier, tillhörande inrikesministeriet (NKWD).

Den överste, vars namn aldrig blivit bekant för Richter och som hållit förhör med honom i fallet Wallenberg, var överordnad de nämnda förhörskommissarierna.

Fängelsedirektionen var oavhängig i förhållande till förhörskommisarierna. Såsom ett exempel nämnde Richter, att han, när han en gång skulle förhöras, av vederbörande kommissarie tillfrågats, varför han uppträdde orakad. Därtill svarade Richter, att han under de senaste 12 dagarna ej sett någon frisör. Kommissarien ringde då till fängelsedirektionen med anhållan, att Richter omgående skulle rakas, vilket också skedde. Genom denna åtgärd och ingrepp i fängelsedirektionens kompetens hade kommissarien kommit ihop sig med fängelsedirektionen, vilket han sedan själv berättat för Richter.

Angående omflyttningarna i Lefortovskaja delade Richter icke alls den mening, som kommit till uttryck i beskrivningen över fängelset. Omflyttningar förekom ej alls så ofta, vilket även låg i ryssarnas intresse, då man därigenom undvek att sprida kännedom om de olika fångarna. Richter kunde inte ange någon genomsnittlig omflyttningsfrekvens.

De framför fönstren uppsatta bleckskärmarna (Blechkastel) togs bort i maj 1949.

Liggplatserna i cellerna var omkring 60 cm breda.

Bad förekom 3 gånger i månaden.

De åtta promenadgårdarna (Laufhöfe) var 5 x 3 meter stora.

I fängelsebilbioteket fanns endast ryska böcker.

Fångvakterna hade inga sittplatser. De fick lov att ständigt vara i rörelse under sin tjänstgöring.

Ludwigshafen a/Rhein den 26 januari 1956.

/ u/ S. Lundström u/ Kurt Kalhorn

Lorentzon/DS

Stockholm den 2 februari 1956.
Strängt förtroligt.

Scheuer

sjöborgsutredningen

P 2 Eu I

Broder,

Åberopande handbrev den 23 januari 1956 kan jag omtala, att Scheuer synes vara den ende österrikare, som vi ha spår på. Utöver vad som tidigare meddelats Dig om Scheuer vill jag tillägga, att uppgiftslämnaren som synes vara en tillförlitlig person, nu erinrat sig att Scheuers förnamn sannolikt är Otto. Han skulle vara född omkring 1895, gift, till yrket radioingenjör och under kriget tillhörde han Abwehr, där han tjänstgjorde som radioexpert. Uppgiftslämnaren vill förtfarande minnas, att Scheuer varit bosatt i Wien, antingen på Windmühlgasse 11 eller Porzellangasse 10 (?). Före kriget lär Scheuer ha haft en radioaffär i Wien. Scheuers svåger lär ha varit direktör för lantbrukshögskolan i eller nära Wien (möjligen Kahlenbergerdorff).

Uppgiftslämnaren har beskrivit Scheuer på följande sätt: medellängd, relativt rund ansiktsform, mörkt hår och troligen mörkbruna ögon.

Uppgiftslämnaren har förordat stor försiktighet beträffande Scheuer, då denne av sina kamrater misstänktes för att vidarebefordra uppgifer till ryska vederbörande. Om man kombinerar dessa uppgifter om Scheuer med dem i Wien-beskickningens skrivelse nr 846, 20.12.55 lämnade om en Walther Scheuer, så tyder dessa senare uppgifter på att denne, som varit direktör i Telefunken, kan vara identisk med Otto Scheuer.

Våra erfarenheter har nämligen visat, att en uppgift om en person, som exempelvis skulle ha varit di-

Förste Beskickningssekreterare Braunerhielm,
W i e n .

rektör i Telefunken, i själva verket haft en radioaffär, där han sålt Telefunkens produkter.

Måhända kan Du med ledning av vad vi nu ytterligare inhämtat om Scheuer kunna spåra denne. Du är givetvis oförhindrad att meddela våra vänner i inrikesministeriet uppgifterna om Scheuer. Uppgiftslämnarens namn vill vi helst icke på detta stadium utlämna.

Slutligen kan tilläggas, att de österrikiska krigsfångar eller civilinternerade, som vi väntat på, har återkommit och saknar således uppgifter om dessa värde för de österrikiska myndigheterna.

(Gunnar Lorentzon)

(Bil. t. Bonn 2.2.1956)

Avskrift.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med tyske medborgaren förre översten Horst Kitschmann; Piding bei Reichenhall, Dorfstrasse 26, hållet den 30 januari 1956.

Förutom de uppgifter, som Kitschmann lämnat i sin med namnunderskrift bekräftade utsaga, meddelade han vid samtalet följande.

Scheuer är född omkring år 1898 och var utan tvivel österrikisk medborgare, troligen född i Wien och bosatt där Som adress hade han angivit Porzellangasse 48, Wien, där han bedrivit egen rörelse inom radiobranschen med reparationsverkstad. Hans far skulle ha varit universitetsprofessor (Germanist) i Wien, och innehade senare egen bokhandel. Denna torde enligt Scheuers beskrivning för Kitschmann ha legat på Universitäts-, Alser- eller Währingerstrasse, troligen inte långt från Schottenring.

Scheuer har berättat att han är far till tre söner.

Kitschmann beskrev Scheuer vara cirka 170 cm lång, kraftig kroppsbyggnad, oval nästan rund ansiktsform med "brutala drag", bruna ögon och mörkt hår (klippt som "borste").

I fängelset hade Scheuer gjort gällande, att han led av reumatism. Av denna anledning hade han ej gått ut på promenadgården. Kitschmann och även Richter misstänkte emellertid, att han framhållit sjukdomen som en förevändning att under tiden ostört kunna uppsöka kommissarierna för att för dem berätta vad som omtalats i cellen.

Enligt Kitschmann torde Scheuer strax före eller i början av kriget redan ha tillhört "Abwehr Wien", vars chef vid denna tidpunkt varit en österrikare, översten greve Maronya - numera avliden. Kitschmann omnämnde även en annan österrikisk överste, som varit chef för "Abwehr Bukarest" vid namn Rodler, som torde hava känt till Scheuer. Rodler

är sannolikt död. Hans hustru bor möjligen i Eggenburg bei Horn, Niederösterreich, där en svåger till Rodler vid namn Vysata är apotekare. Antingen genom fru Rodler eller Vysa torde man kunna få uppgifter om vilka som under överste Rodlers tid varit kamrater med denne, och via dessa kunde man möjligen få närmare upplysningar om Scheuer. Överste Kitschmann bad emellertid enträget, att varken fru Rodler eller apotekaren Vysata av oss skulle få veta något att överste Rodler icke mera finns i livet, då dennes anhöriga hittills icke känner till hans öde. Då apotekaren Rodler av Kitschmann betecknats som en mycket försiktig person, skulle han skriva ett brev till honom, som kan medföras av den, som eventuellt kommer att besöka vederbörande i Eggenburg. Brevet kommer i morgon att personligen överlämnas till oss.

Kitschmann höll det ej för uteslutet, att i varje fall ett mindre antal "Heimkehrer" anmält Scheuer för de tyska myndigheterna för att denne under fångenskapen sannolikt samarbetat med ryssarna. Av denna anledning förmodade Kitschmann att namnet Scheuer kunde vara aktuellt för "Organisation Gehlen".

Beträffande placeringen i Lefortovskaja-fängelset efter den 28 februari 1947 förklarade Kitschmann, att han satt i den 3:e eller 4:e cellen från trappan räknat. Han och hans cellkamrater hade då knackförbindelser med Rensinghoff, som satt antingen rakt under eller snett under den cell där Kitschmann var placerad.

Att det varit just den 28 februari nämnda år, som Kitschmann införts i cellen, kunde han erinra sig därför, att han trodde sig veta att Röda Armén har en bemärkelsedag just den dagen.

Slutligen förklarade Kitschmann, att general Weidling, såvitt han visste, avlidit under fångenskapen.

Kitschmann trodde också, att amiral Tillessen avlidit under fångenskapen. General Krafft led tidvis av något slag sinnessjukdom under vistelse i de ryska fängelserna.

Piding bei Reichenhall den 30 januari 1956.

Undert. S. Lundström Kurt Kalhorn

Avskrift av chiffertelegram UD—Wien, nr 4, 3.2.56.

För Anger från kab.sekr.
hbr Lorentzon/Braunerhielm 2.2.56. åberopas.
Primo. Av uppgiftslämnaren oberoende nytt vittne erfarit Scheuer, f. omkring 1898, utan tvivel österrikar troligen född Wien och tidigare bosatt Porzellangasse 4 där han haft egen rörelse radiobranschen med reparations verkstad. Scheuers fader skall hava varit unisersitets-professor (germanist) i Wien och innehade senare egen bo handel, sannolikt Universitäts-, Alser- eller Währinger-strasse nära Schottenring. Scheuer fader till tre söner Nya vittnets signalemant på Scheuer stämmer exakt med de tidigare lämnade. Nya vittnet varnar även för Scheuers pålitlighet.
Secundo. Österrikiske översten Rodler som varit chef för Abwehr Bukarest torde känna Scheuer. Rodler sanno-likt död. Hustrun bor möjligen Eggenburg bei Horn Niede Österreich, där en svåger till Rodler vid namn Vysata är apotekare. Fru Rodler eller Vysata kunna möjligen lämna upplysningar om Rodlers kamrater som känna Scheue Då nya vittnet betecknat Rodler och Vysata som mycket f siktiga kommer vittnet lämna skriftlig rekommendation till den som skall leda utfrågningen. Vid denna får på vittnets begäran icke omnämnas att överste Rodler sanno-likt är död. Rekommendationen kurirsändes snarast.

Scheuer

Utdrag av bilaga till hbr Lundberg-Kumlin 4.2.56.

- - - - - - -

7. Känner Hengstenberg till någon av följande personers öden

   - - - - - - -

   c) Österrikaren (Otto?) Scheuer, Wien

   - - - - - - -

Schemer

Utdrag av hbr fr. Lundström, p.t.München till Lorentzon, dagtecknat den 3 februari 1956.

- -

I anslutning till vår P.M. den 30 januari 1956 ber jag härmed få översända det däri omtalade brevet till apotekare Vysata från överste Kitschmann.

- - - - -

Lorentzon/DS

Scheuer

6/2 56

BUD
Chiffer

sjöborgsutredningen

P 2 Eu I

Svensk
Wien

För Anger från Kabinettssekreteraren.
I anslutning primo vårt chiffer 4 vill jag fästa Din uppmärksamhet på att Scheuer som sannolikt varit cellspion i verkligheten heter något annat. Erfarenheten visar dock att personer som i sådant läge önskar dölja sin identitet endast byta namn men behåller övriga personalia om sig och sin släkt, för att undvika att i tanklöshet och på lång sikt inveckla sig i motsägelser. Därest Du vid efterforskningarna skulle påträffa person som är radioingenjör, vars svåger haft med lantbruksskola att göra och vars fader haft bokhandel, bör denne ingående höras. Härvid är Du oförhindrad utlova att icke röja vederbörande för österrikiska eller andra myndigheter samt framhålla sakens humanitära aspekter. Förstår att löftet kan bliva svårt att hålla, därest inrikesministeriet eller Holaubeck först identifierar Scheuer. Då väl sannolikt Scheuer finns i Wien och Holaubeck först påträffar honom, kan denne måhända förmås hålla inne med för Scheuer belastande uppgifter. Därest Scheuer påträffas, bör fotografi omgående hitsändas. Enligt ett tredje vittne skall Scheuers svåger ha varit lärare vid en lantbruksskola i Leoben.

Cabinet.

Scheuer

Scheuer.

Wien den 6 februari 1956.
HP 1
Personligt och strängt förtroligt.

Ärade Broder,

Med anledning av Lorentzons handbrev till Brauerhielm den 2 februari och övriga meddelanden vill jag framföra att vi till vederbörande österrikiska myndighet komma att överlämna de två vittnenas uppgifter om Scheuer - givetvis med undantag för Edra tips om fru Rodler. Det synes icke osannolikt att man med ledning av dessa upplysningar skall lyckas identifiera Scheuer, i vilket fall ju den synbarligen känsliga kontakten med fru Rodler blir onödig. Lyckas identifieringen bli det aktuellt för Österrike att hos sovjetryska regeringen begära Scheuers frigivande, varvid man dock även måste kunna angiva var och vid vilken tidpunkt Scheuer senast setts i Sovjetunionen. Jag vore därför tacksam att få veta, vad de två vittnena haft att förmäla härom.

Finns det något hinder för, att vi fråga vederbörande österrikiska myndighet, vad man där har sig bekant om överste Rodlers öde? Som Du vet, försöker man nu få ryssarna att åtminstone lämna dödsattester för österrikare, som man vet hava befunnit sig i Sovjetunionen, men som icke frigivits. Det är därför möjligt, att de österrikiska myndigheterna och därmed även fru Rodler känner till, att maken är död.

Fru Rodler och apotekaren Vysata återfinnas icke i telefonkatalogen för Eggenburg. Vi efterfråga nu emellertid deras adresser genom ortspolisen.

Per Anger

Kabinettssekreteraren A.Lundberg,
Utrikesdepartementet.

Scheuer

Stockholm den 8 februari 1956.
P 2. 1 bil.
Personligt och strängt förtroligt.

Broder,

Åberopande handbrev till kabinettssekreteraren den 6 februari och i anslutning till mitt handbrev till Braunerhielm den 2 februari ber jag härmed få översända ett förseglat kuvert innehållande en rekommendationsskrivelse till apotekaren Vysata. Brevet bör, om det överhuvudtaget skall komma till användning, överlämnas till Vysata personligen. Därest Du skulle kunna spåra Scheuer utan att taga kontakt med fru Rodler och Vysata, få vi återkomma om hur Du skall förfara med brevet.

./.

För Din strängt personliga och förtroliga information får jag meddela, att Scheuer i början av 1945 delat cell med Wallenberg i Ljubljanskaja-fängelset under minst 30 dagar, varför hans eventuella vittnesmål kan bliva ett värdefullt kompliment till våra tidigare uppgifter, lämnade av en person som ungefär samtidigt delat cell med Wallenberg. Det senaste spåret vi ha på Scheuer daterar sig till februari månad 1947.

/u/ G.Lorentzon

t.f. Chargé d'Affaires Anger,
W i e n .

Scheuer

Utdrag ur strängt förtroligt handbrev
från kriminalassistenten Lundström till
sekreteraren Lorentzon, dagtecknat p.t.
Coesfeld den 13 februari 1956.

-.

Slutligen kan meddelas, att vi frågade Rensinghoff om denne kände någon österrikisk medborgare vid namn Scheuer, som också varit i rysk fångenskap. Härtill svarade Rensinghoff, att han ej är säker på om så är fallet. Rensinghoff har emellertid under fångenskapen träffat österrikiske pilsmannen Pöll från Wien. Denne, som är omkring 48-49 år gammal, gift och har två barn, återvände i oktober 1955 till Österrike. Han tillhörde den grupp, som ej fick amnesti.

-.

Utdrag av bilaga till hbr Lorentzon-Tamm 22.2.56.

- - - - - -

7. Känner Hengstenberg till någon av följande personers öden

- - - - -

c) Österrikaren (Otto?) Scheuer, Wien

- - - - - -

Scheuer

Wien den 6 mars 1956.
Strängt förtroligt.

Broder,

För ordningens skull vill jag meddela, att Pammer sagt sig hava ett spår på en person, som möjligen kan vara identisk med Scheuer. Vissa av de av oss lämnade upplysningarna om Scheuer stämma emellertid icke in på denna person. Pammer vill därför icke säga något mer om saken, förrän hans undersökningar äro avslutade.

Sven Allard

Utrikesrådet G. Jarring,
Utrikesdepartementet.

Scheuer.

Signalement å Scheuer, österrikisk medborgare.

Richter: Otto, f.omkring 1895, gift, radio-ingenjör.
Medellängd, relativt rund ansiktsform, mörkt hår och troligen mörkbruna ögon.

Kitschmann: f. omkring 1898, c:a 170 cm lång, kraftig kroppsbyggnad, ovan nästan rund ansiktsform med "brutala drag", bruna ögon och mörkt hår (klippt som "borste")

Stämmer knappast med F. Bayers "Unterquelle" Helmut, som tycks vara c:a 30 år yngre.

Scheuer

Wien den 9 mars 1956.

efterforskning av Scheuer. Nr 155

hbr Lorentzon-Anger 8.2.56. HP 1. Strängt förtrolig.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt meddela, att det österrikiska inrikesministeriets efterforskningar efter en Oberleutnant Scheuer, vidfagna på basis av de av beskickningen lämnade uppgifterna, icke lett till positivt resultat. Visserligen har säkerhetspolisen utrönt, att en österrikare vid namn Franz Gfrorner i april 1945 av de sovjetryska myndigheterna häktades i sin bostad, Windmühlgasse 11 - en av de adresser, som Scheuer skall hava nämnt för ett tyskt vittne. Denne Gfrorners förhållanden stämmer emellertid för övrigt icke med uppgifterna om Scheuer. Gfrorner var född den 12 maj 1902 och son till en konditor i Alt Gumpendorf. Han var i början på 1920-talet medlem av kommunistiska partiet och skrev artiklar för kommunistiska tidskrifter. Senare blev han dock ivrig nationalsocialist. Under åren 1939 - 1945 arbetade han i det tyska underrättelseväsendet (AST) och ägnade sig särskilt åt underrättelseverksamhet rörande Balkanländerna och Turkiet. 1944 häktades han tillfälligt av Gestapo som misstänkt för svindlerier med informationer. Gfrorners signalement överensstämmer icke heller med Scheuers. Den förre hade magerlagt ansikte

1429

och ljust här.

Den närmare anledningen till att Gfrorner 1945 häktades av de sovjetryska myndigheterna är icke känd. Han har sedan dess icke avhörts.

Inrikesministeriet har utfäst sig att anskaffa ett fotografi av Gfrorner, som beskickningen kommer att insända till departementet.

I övrigt har inrikesministeriet icke funnit något som helst spår efter en person, som kan tänkas vara identisk med Scheuer. Med anledning av det negativa resultatet av undersökningarna kommer beskickningen att så snart sig göra låter taga kontakt med apotekaren Vysata för att söka få en ledtråd genom denne och fru Rodler.

Sven Allard

Wien den 28 mars 1956.

Personligt och strängt förtroligt.

Broder,

Åberopande vår skriftväxling i ärendet Scheuer ber jag få meddela, att jag nu haft tillfälle uppsöka apotekare Vysata. Beskrivningen av denne som en försiktig man var icke överdriven. Han vägrade kategoriskt att lämna mig någon som helst hjälp och det rekommendationsbrev jag medförde ändrade inte hans inställning. Det var icke bara det, att han var överdrivet försiktig och misstänksam, utan härtill kom den omständigheten, att herrskapet Vysata för ett par år sedan hade brutit med överstinnan Rodler och sedan dess icke haft någon som helst kontakt med henne.

Vysata påstod, att han icke kände till något om överste Rodlers medarbetare - vilket jag tror är sanningsenligt - och att han icke heller i övrigt hade några uppgifter, som kunde hjälpa mig. Han sade sig vidare icke heller känna till överstinnan Rodlers nuvarande adress. Detta tror jag är lögn; han vet säkert, i vilken stad hon bor, men känner kanske icke den exakta gatuadressen.

Från Meldeamt i Eggenburg hava vi erfarit, att en fru Rodler till för några år sedan bodde hos Vysatas och att hon därefter sannolikt flyttat till Wien.

Nu återstår oss endast två utvägar. Den ena är att fråga Pammer efter Rodler och hans fru. Pammer behöver ju inte veta orsaken till vår förfrågan. Det är emellertid möjligt, att inrikesministeriet icke känner till fru Rodlers adress och att be Pammer att efterforska denna skulle kanske verka

1430

Sekreteraren G. Lorentzon,
Utrikesdepartementet.

misstänkt. Den andra utvägen är, att vi vända oss till Zentralmeldeamt i Wien, men för att ha utsikt till framgång där, borde vi veta fru Rodlers förnamn och helst födelseår. Har Ni möjlighet skaffa dessa data?

Om vi icke senast den 4 april erhålla kontraorder, gör jag ett försök hos Pammer.

Erik Braunerhielm

Februari
P 2 Eu I

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från W i e n.
Avsänt den 12 / 4 1956 kl. telex.
Inkom den 12 / 4 1956 kl. 18.05
Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 3.

11.

För Kabinettssekreteraren. Edert chiffer 4. Fru Rodler, vars adress erhållits av Ernst Huber, kan icke själv giva någon ledtråd om Scheuer men lämnat följande adresser till medlemmar av överste Rodlers stab: f.d. Majoren i flygvapnet Rudolf Montfort, Alsterkasp 12/1, Hamburg 13; Fröken Lisa Oldenburg, Otto strasse 15/3, Berlin N.W. 87; Fröken Juliana Morawits, Strudener Weg 31, Köln-Deflbrueck; Fröken Margarete, Öwalla, Bechhofenweg 8, Enfelden 19 über Ansbach samt Överste Bauer, Linz, vilken senare snarast möjligt höres av oss.

Anger.

KOPIA

Coll.:

Scheuer

Wien den 14 april 1956.

efterforskning av Scheuer.
155 B. 9.3.56.

Nr 232. 2 bil.

HP 1. Strängt förtrolig.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./. Härmed får jag vördsamt insända tvenne promemorior över samtal dels med Ernst Huber och fru Hedwig Rodler, dels med överstelöjtnant Tarbuk-Sensenhorst och överste Fritz Baur rörande Oberleutnant Scheuer. Såsom därav framgår, hava dessa samtal icke lett till något positivt resultat.

Beskickningen avvaktar tills vidare den fullständiga förteckning över Rodlers stab, som herrar Tarbuk och Baur utlovat, ävensom resultatet av de eventuella förfrågningar, som göras hos de i Tyskland bosatta personer, vars adresser fru Rodler lämnat.

Per Anger

Bil. 1 till Beskickningens i
Wien skrivelse nr 232/56.

Strängt förtrolig.

P. M.

angående samtal den 12 april med Ernst Huber och fru Hedwig Rodler.

Eftersom Ernst Huber under kriget tjänstgjorde som telegrafist vid en Abwehr-avdelning i Rumänien och vid några tillfällen besökte Bukarest, uppsökte jag honom för att höra, om han kunde lämna någon ledtråd för efterforskningarna av Oberleutnant Scheuer. Det visade sig, att Huber hade känt överste Rodler och stod i kontakt med dennes maka, fru Hedwig Rodler, vars adress han lämnade mig. Jag har således icke behövt taga kontakt med inrikesministeriet för att få denna adress.

Huber kunde däremot icke erinra sig någon person, på vilken beskrivningen av Scheuer kunde stämma. Under samtalets gång började det visserligen föresväva honom, att mot slutet av Rodlers tjänstgöringstid i Bukarest, d.v.s. i början av år 1944, en officer i tyska flygvapnet kommenderats till Bukarest, vilken hade något med en bokhandel att göra. Det är dock mycket möjligt, att Huber suggererats av de uppgifter jag lämnade. Något ytterligare om nämnda officer kunde han icke erinra sig.

Huber rådde mig vidare att tala med överstelöjtnant Robert Tarbuk-Sensenhorst samt Rodlers efterträdare som chef för Abwehrstelle Bukarest, överste Baur i Linz.

Fru Hedwig Rodler, Oberwiederstrasse 3, Wien XVII, visade sig vara en fin och älskvärd gammal dam, som beredvilligt gav mig alla de upplysningar hon hade. Hon kunde icke ge mig någon ledning beträffande Scheuer men framhöll, att hon

(1431)

aldrig besökt sin make i Bukarest och därför först efter kriget hade lärt känna några av hans medarbetare. Hon gav mig följande adresser på personer, som arbetat under Rodler i Bukarest:

f.d. majoren i tyska flygvapnet Rudolf Montfort, Alsterkamp 12/1, Hamburg 13,

fröken Lisa Oldenburg, Otto Strasse 15/3, Berlin N.W.87,

fröken Juliana Morawits, Strudener Weg 31, Köln-Dellbrück,

och

fröken Margarete Zowalla, Bechhofen-Gatzenfelden 19 über Ansbach.

Hon gav mig också adressen till Rodlers efterträdare i Bukarest, överste Baur, bosatt i Linz.

Om sin man berättade fru Rodler följande. Överste Erich Rodler hade tjänstgjort som chef för Abwehrstelle Bukarest till i april 1944, då han fick lämna denna post och demobiliserades, "enär han icke var nazist". Han hade med sin maka slagit sig ner i Eggenburg bei Horn i Österrike. På våren 1947 hade han utsatts för ett njurlidande. Han hade ordnat för en operation och avsikten var, att han den 7 maj skulle intagas på sjukhus i Wien. Den 4 maj blev han emellertid uppkallad till den ryska kommendanturen i Eggenburg för ett förhör, varifrån han aldrig återvände. Sedan den dagen saknade fru Rodler säkra upplysningar om hans öde. Hon hade vänt sig till kommendanturen i Eggenburg, som blott hänvisade henne till det österrikiska gendarmeriet. Något senare vände hon sig till en högre sovjetrysk instans, som rådde henne att inlämna en nådeansökan. Denna ansökan återsändes emellertid senare med meddelandet, att den icke komme att föranleda någon åtgärd. Fru Rodler hade gjort allt för att efterforska sin make - bl.a. hade ordföranden i österrikiska Röda Korset vid sitt Moskvabesök hösten 1955 särskilt tagit upp detta fall - men allt hade varit förgäves. Visserligen hade överstelöjtnant Tarbuk-Sensenhorst berättat, att han i Lemberg hört, att Rodler strax efter ankomsten dit skulle ha avlidit men Tarbuk hade icke kunnat minnas, vem som hade sagt honom detta. Fru Rodler led uppenbarligen mycket svårt under ovissheten om sin mans öde och hon besvor mig att meddela henne, därest svenska myndigheter skulle erfara något i saken.

Jag har även frågat Richard Gamillschegg (615 B. 20.9.55)

som visserligen tjänstgjorde i Abwehr-organisationen i Wien men vid flera tillfällen gjorde tjänsteresor till Bukarest och stod i kontakt med överste Rodler. Gamillschegg kunde emellertid icke giva någon ledtråd beträffande Scheuer.

Wien den 13 april 1956.

(Erik Braunerhielm)

Bil. 2 till Beskickningens i
Wien skrivelse nr 232/56.

Strängt förtrolig.

P. M.

angående samtal den 14 april med f.d. överstelöjtnant Robert Tarbuk-Sensenhorst och översten Fritz Baur.

Överstelöjtnant Tarbuk-Sensenhorst (585 B. 6.9.55) tjänstgjorde tillfälligt vid Abwehrstelle Bukarest den 1 januari till den 15 maj 1944.

Överste Fritz Baur, Betlehemstrasse 1 A, Linz, kom 1940 till Bukarest som medlem av den s.k. Heeresmission. Från 1942 till hösten 1943 tjänstgjorde han i Ryssland men återkom sedan till Bukarest och blev som efterträdare till Rodler chef för Abwehr därstädes. I augusti 1944 återgick han till Heeresmission. Han har aldrig varit i fångenskap.

Jag träffade båda herrarna tillsammans och genomgick i detalj med dem de uppgifter jag hade om Scheuer. Trots att de noga tänkte efter, kunde de icke påminna sig någon person, som kunde vara identisk med den man vi söka. De gåvo mig namnen på några österrikare, som varit medlemmar av Rodlers stab, nämligen följande:

dr Staaf, förutvarande tjänsteman i tyska riksbanken, numera avliden,

dr Richter (ej att förväxla med polisattachén Richter), Rodlers adjutant, sannolikt avliden under fångenskap i Sovjetunionen. Makan bor i Wien VIII., Albertgasse 8,

dr Bösch, arbetar på Schwechaterbryggeriet, var ej i fångenskap, vet troligtvis föga,

dr Ockermüller i Länderbank, var Oberleutnant, låg sjuk i höftskada i Bukarest vid ryssarnas intåg, satt hela tiden fängslad i Bukarest och släpptes redan 1946, misstänkes vara politiskt otillförlitlig,

(1432)

Kapitän Alfons von Weiss, var fången i Sovjetunionen men torde numera ha återkommit till Wien, hans närmare omständigheter obekanta,

Udo Waldegg, tolk hos Rodler, återkom till Österrike redan 1944, möjligen politiskt otillförlitlig.

Herrar Tarbuk och Baur lovade att tillsammans uppsätta och sända mig en förteckning över så många medlemmar av Rodlers stab, som de kunde erinra sig.

Överste Baur framhöll, att det knappast vore troligt, att en person, född 1895, hade så låg rang som "Oberleutnant", såvida han icke vore "Sonderführer". Någon sådan, vars data stämma med Scheuers, kunde han icke erinra sig. Han påpekade, att det kanske icke vore omöjligt, att Scheuer tjänstgjort i den tyska Sicherheitsdienst och samarbetat med Rodlers stab. Om personalen vid Sicherheitsdienst borde polisattachén Richter och dennes medarbetare, dr Joachim Vorwerk, Loogestieg 17, Hamburg 20, kunna lämna upplysningar.

Wien den 14 april 1956.

(Erik Braunerhielm)

Scheuer

Wien den 25 april 1956.

efterforskning av
Scheuer - Franz Gfrorner.
155 B. 9.3.56

Nr 254. 1 bil.

HP 1. Strängt förtrolig.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./. Härmed får jag vördsamt översända ett fotografi av Franz Gfrorner. Som bekant har polisen funnit, att denne Gfrorner, som råkat i sovjetrysk fångenskap, tidigare varit bosatt på adressen Windmüllgasse 11 i Wien. Gfrorners förhållanden i övrigt stämde emellertid icke med de uppgifter, som lämnats om Oberleutnant Scheuer.

Sven Allard

Kungl. Utrikes
Departementet

Strängt förtroligt.

P.M.

Sovjetunionens sändebud besökte mig idag och framförde muntligen följande meddelande angående Raoul Wallenberg.

De sovjetryska organ som fått till uppgift att undersöka och verifiera den dokumentation angående herr Wallenberg, som under statsminister Erlanders besök överlämnades, har vänt sig till sovjetiska utrikesministeriet med en förfrågan, huruvida de svenska myndigheterna förfogar över kompletterande material. I synnerhet önskar de erhålla mer detaljerade upplysningar angående den person Scheuer, som skulle ha befunnit sig i samma cell som Wallenberg enligt Richters vittnesmål. I övrigt har de kompetenta sovjetiska organen intresse av att erhålla mer detaljerade upplysningar beträffande herr Wallenbergs signalement, att erhålla fotografi av honom och att få del av allt annat material, varöver de svenska myndigheterna disponerar, och som kunde bidraga till att skapa klarhet över herr Wallenbergs öde.

Stockholm den 4 maj 1956.

Ö.Undén

~~(R. Hichens Bergström)~~

Scheuer

Wien den 3 maj 1956.

efterforskning av Scheuer.

Nr 274 1 bil.

232 B414.5.56.

HP 1. Strängt förtrolig.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt insända den av överstelöjtnant Tarbuk-Sensenhorst utlovade förteckningen över personer, ./. som arbetat vid tyska beskickningen i Bukarest samt vid överste Rodlers stab. Tyvärr innehåller denna endast få namn utöver dem, som överstelöjtnant Tarbuk och överste Bauer redan tidigare muntligen meddelat beskickningen.

Sven Allard

1433

Bil till Besk:ens i Wien skr.nr 274/56.

Avskrift.

Strängt förtroligt.

Dienststelle Deutsche Gesandtschaft:

Gesandter K i l l i n g e r + 1944.
Gesandter N e u b a c h e r - derzeit Generalgouverneur der Staatsbank von Addis Abeba.
Gesandtschaftsrat v. B r o c k d o r f - R a n t z a u + 194
Gesandtschaftsrat S t e l z e r und Frau, gefangen 1944. Bis 1955 in russ.Gewahrsam in Wladimir, seine Frau 1954 entlassen.
Gesandtschaftsrat H ö d l bis 1955 in russ.Gewahrsam.
Polizei-Attachee R i c h t e r, bis 1955 in russ.Gewahrsam.
Oberregierungsrat Dr. V o r w e r k, z.Z. Hamburg, Loogestieg 17.
Generalmajor S p a l k e mit Frau und Sohn, in russ.Gewahrsam, sollen 1954, bzw. 1955 entlassen worden sein.
Oberstlt. B r a u n 1955 im Gefängnis Wladimir verstorben.
Oberstlt. v. S t r a n s k y, aus russ.Gefangenschaft 1955 entlassen.
Handelsattachee Dr. L a n g e, aus russ.Gefangenschaft 1955 entlassen

Dienststelle Oberst Rodler:

Oberst R o d l e r, verstorben auf dem Transport nach Moskau im Frühjahr 1948 in Lemberg.
Oberst B a u r wohnhaft Linz.
Hauptmann Dr. R i c h t e r - verstorben in russ.Gefangenschaf 1955.
Hauptmann S t a a f - Aufenthalt unbekannt.
Hauptmann M o n t f o r t, aus russ.Gefangenschaft 1955 entlassen.
Hauptmann Dr. T h e i s s - Aufenthalt unbekannt.
Hauptmann Sonderführer Dr. P e t e r m a n n - aus russ.Gefangenschaft 1955 entlassen.
Rittm.Freiherr v. Z e d l i t z - Aufenthalt unbekannt.
Hauptmann S c h w a r z - näherer Aufenthalt unbekannt.
Zahlmeister N a d o l n y - näherer Aufenthalt unbekannt.
Frau W o l f, war in russ.Gefangenschaft. Näheres unbekannt.

1434

Fräulein .D ö r i n g, war in russ.Gefangenschaft. Näheres unbekannt.

Frau H e r z, soll in russ.Gefangenschaft gewesen sein ?

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Strängt förtroligt.

Obs. Denna promemoria är skriven innan Volkov för den svenska pressen omtalade, att man från rysk sida begärt ytterligare material.

P.M.

Om man skulle göra ett försök att bedöma bakgrunden till den ryska framställningen om kompletterande material i Wallenberg-affären, bl.a. om detaljerade upplysningar beträffande Wallenbergs signalement, så skulle denna i bästa fall gå ut på följande. Efter det den svensk-ryska kommunikén med "gratisefterlysningen" anslagits i ryska fängelser och läger, har kanske ett flertal "Wallenbergare" anmält sig. Materialet för identifiering skulle således användas för att välja ut den riktige Wallenberg. Denna synpunkt synes måhända en aning konstruerad, i synnerhet som tre fotografier av Wallenberg överlämnades till herr Abramov i det sovjetryska utrikeskommissariatet den 27 januari 1946 av envoyén Söderblom (handbrev Söderblom-Grafström 29.1.46). Det är kanske inte ägnat att förvåna, om dessa fotografier kommit bort ur utrikeskommissariatets arkiv, och det är icke heller alltför långsökt om dessa fotografier i samband med NKVD:s eventuella "undansmuggling" av Wallenberg förkommit. I vart fall torde nya fotografier översändas, varvid det bör framhållas, att fotografier överlämnats redan vid det tidigare tillfället.

Det är väl knappast troligt att sovjetryska vederbörande skulle begära fotografier och signalement, om deras efterforskhingar hittills lett till att Wallenberg vore död. För att icke invagga oss i några falska förhoppningar om att positiva spår förelåge, har man inbakat framställningen om fotografier och signalement i en anhållan om ytterligare material. För en skeptiker håller icke detta resonemang, utan denne torde se ryssarnas framställ-

ning såsom ett försök att få utrönt vilken tidpunkt som är den absolut sista då vi har spår efter Wallenberg.

Att ryssarna begär upplysningar om Scheuer verkar något av avledningsmanöver. Scheuer är omnämnd av Richter och Kitschmann, och han satt tillsammans med dessa i Ljubljanskaja-fängelset i cell 123 i stort sett under februari 1945, och berör detta spår alltså Wallenbergs allra första tid i Moskva. Vad är då skälet till att ryssarna önskar få ytterligare upplysningar om Scheuer? För det första borde ryssarna förstå, att vi icke har hört Scheuer, för i så fall hade ju hans vittnesmål varit mycket centralt. Varför begär inte ryssarna att få reda på motsvarande uppgifter om Roedel - Roedels uppgifter ligger ju senare i tiden och borde därför vara intressantare för ryssarna. Kan det ligga så till att ryssarna vet att Roedel är död, vilket vi ju själva nästan är säkra på, men att de icke känner till Scheuers öden och nu vill ha tag på denne. Om ryssarna har goda avsikter söker de Scheuer för att få bekräftat Richters utsaga, men det kan likaväl vara så att de söker honom för att få vederlagt densamma. I båda fallen löper Scheuer risken att råka illa ut.

Resonemanget är dock av rent teoretisk natur, då vi trots stora ansträngningar icke kunnat spåra Scheuer i Österrike, och han därför sannolikt är kvar i rysk fångenskap eller är död.

Det förefaller väl emellertid knappast troligt, att ryssarna skulle göra en framställning om ytterligare material utan att ha annat än uppskov som motiv. Vad än deras avsikt är, torde följande handlingsprogram kunna föreslås.

1. Vi förklarar, att Scheuer icke kunnat spåras.
2. Såsom komplement till tidigare överlämnat material överlämnas förhörsprotokollet om Hofstetter. Detta protokoll är av vikt vad rör sambandet Hille-Pelkonen-Langfelder-Wallenberg-Loyda. Det bör för ryssarna framhållas att vi har ytterligare material, men att detta icke fyller de krav som vi själva uppställt, d.v.s. att utsagorna skola härröra från två av varandra oberoende personer (se Memorandum 29.9.54).
3. Fotografier av Wallenberg överlämnas jämte följande signalement gällande år 1945:

Av Wallenbergs den 30 juni 1944 utfärdade diplomatpass med nummer 248, som var avfattat på svenska, franska och tyska språken, framgår:

att Wallenbergs fullständiga namn är Raoul Gustaf Wallenberg;
att Wallenberg är född i Stockholm den 4 augusti 1912;
att Wallenbergs signalement är

kroppslängd	176 cm
hårfärg	brun
ögon	mörkbruna
ansikte	ovalt

samt att han är slätrakad och utan övriga särskilda kännetecken.

Vidare kan meddelas, att Wallenbergs fader, vilken avled tre månader före sonens födelse, var löjtnant vid flottan. Wallenbergs moder är född Maj Wising och är dotter till framlidne professorn i medicin Per Johan Wising. 1916 gifte hon sig med dåvarande byråchefen, nuvarande pensionerade överdirektören Fredrik von Dardel. Raoul Wallenbergs farfader var envoyén G.O. Wallenberg.

4. Huvudpunkten i vårt svar om ytterligare material kan vara, att vi meddelar ryssarna att Artur Tamvelius har kännedom om Wallenberg efter den tidpunkt som framgår av vårt tidigare överlämnade material. Härtill är att säga följande.

Det är sannolikt att Tamvelius träffat Wallenberg efter 1947.

Publiciteten kring Tamvelius - Bornscheins m.fl. - har gjort, att Tamvelius' namn är förknippat med Wallenbergs. Det vore att underskatta ryssarna, om man utginge ifrån att de icke skulle känna till detta förhållande. Tamvelius' vistelse såsom fånge i Sovjetunionen kan knappast försvåras av en svensk framställning till Tamvelius' förmån. Denna framställning skulle få formen av ett svar på ryssarnas begäran om ytterligare material. Vi skulle begära att få höra Tamvelius på beskickningen i Moskva och gärna i närvaro av rysk personal. Då framställningen göres, eller rättare sagt då svaret lämnas, bör med skärpa framhållas att vi verkligen vet vad Tamvelius vet. Detta senare för att i görligaste mån söka förhindra att ryssarna försöker indoktrinera eller

på annat sätt påverka Tamvelius.

Vi bör i detta sammanhang även erbjuda Tamvelius att få komma till Sverige, en procedur som ju redan inletts via Röda korset. Av alla uttalanden att döma tycks Tamvelius vara en duktig och skötsam person, som säkert skall kunna göra rätt för sig i Sverige.

Fru Tamvelius har hemställt, att hennes mans namn icke måtte bliva kombinerat med Wallenbergs. Det torde emellertid kunna gå att övertyga fru Tamvelius om att vi på sätt som ovan skisserats ha vissa utsikter att kunna hjälpa hennes man till frihet.

Stockholm den 7 maj 1956.

Scheuer

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Strängt förtroligt.

P.M.

Sedan tillstånd erhållits av fru Tamvelius att göra en svensk démarche till förmån för hennes man i kombination med Wallenberg-ärendet, kan det svenska svaret på den ryska framställningen om ytterligare material formuleras på följande sätt.

1. Vi förklarar, att Scheuer av oss icke kunnat spåras.

2. Som komplement till tidigare överlämnat material överlämnas förhörsprotokollet om Hofstetter.

3. Vi meddelar att arkitekten Artur Tamvelius, som vistas i Mordovskaja ASSR, pos.Javas, postfack ЖХ 385/7- skrivit till sin i Sverige bosatta svenska hustru, till sin ävenledes svenska moder och dotter, och hemställt att dessa skola vända sig till de svenska myndigheterna för att få Tamvelius utlämnad till Sverige. Tamvelius har förklarat, att han av ryska vederbörande anses vara statslös, och vi förklara oss nu beredda att i Sverige mottaga Tamvelius med hänsyn till att hans moder, hustru och dotter äro svenska medborgare. Vi förklarar även, att vi känna till att Tamvelius sitter inne med viktiga upplysningar i Wallenberg-ärendet, och hemställer att ha får komma till Moskva och där höras av svensk beskickningspersonal, gärna i närvaro av ryska vederbörande.

4. Bifogade tre fotografier av Wallenberg överlämnas.

5. Av Wallenbergs den 30 juni 1944 utfärdade diplomatpass med nummer 248, som var avfattat på svenska, franska och tyska språken, framgår, att Wallenbergs fullständiga namn är Raoul Gustaf Wallenberg, att Wallenberg är född

i Stockholm den 4 augusti 1912, att Wallenbergs signalement är:

kroppslängd	176 cm
hårfärg	mörkbrun, begynnande skallighet. I släkten ligger tendens till tidig vithårighet
ögon	mörkbruna
ansikte	ovalt

samt att han brukade vara slätrakad och i övrigt är utan särskilda kännetecken.

Stockholm den 9 maj 1956.

Scheuer

Utdrag ur P.M.

(Överlämnad av Exc. till
Rodionov 12.5.56).

---

1. Det är okänt för svenska utrikesdepartementet, var Scheuer befinner sig.

Stockholm den 11 maj 1956.

Scheuer

(m. 231)
Utdrag ur chiffertelegram till
Beskickningen i Moskva den 12.5.56.

-.

Quarto. En preciserad fråga om österrikaren Scheuer besvarades med att vi icke känna till var Scheuer befinner sig.

Cabinet

Avskrift av chiffertelegram
från beskickningen i Wien,
inkommet UD den 17.5.56

Nr. 15

För Åström. Då jag efter samtal med Lorentzon förstår vilken stor betydelse för Wallenbergs-affären efterspaningen av Scheuer just nu har, hemställer jag att Lorentzon bemyndigas att för detta ändamål utöver semestern kvarstanna här cirka 10 dagar. Då Scheuer synbarligen uppträtt i Ryssland under falskt namn bli fortsatta efterforskningar här särskilt tidsödande och kräva, att en i frågan sakkunnig person helt ägnar sig åt denna uppgift under angivna tid.

Allard.

Avskrift av chiffertelegram
till beskickningen i Wien,
avsänt den 18.5.56.

Nr. 19

Edert 15. Vi vore tacksamma om Lorentzon redan nu om möjligt kunde göra några sådana förberedelser för eventuella efterforskningar som sätta honom i tillfälle att - givetvis efter samråd med Eder - meddela oss om något resultat rimligen kan väntas. Därefter äro vi beredda överväga om han bör kvarstanna utöver semestern och hur länge.

Cabinet

Lilian

Avskrift av chiffertelegram
från beskickningen i Wien,
inkommet UD den 19.5.56.

Nr. 17

Edert chiffer 19.

Vid samtalen med Lorentzon, som föranledde vårt chiffer (15?)16, utgick vi från, att enda tänkbara möjligheten finna ett svar Scheuer skulle vara att dels efter genomgång matriklar härvarande bibliotek upprätta förteckning universitets- och gymnasieprofessorer i germansk filologi Wien senaste 30 till 40 åren, dels genom granskning handelsregister och förfrågningar radioaffärer och bokhandlare Schottenring-distriktet upprätta liknande förteckning dessas ägare under mellankrigstiden. Om vid jämförelse dessa båda förteckningar skulle konstateras, att person med samma namn varit såväl språkprofessor som bok- eller radiohandlare, synes denna böra vara identisk med Scheuer eller dennes far. Detta arbete torde kräva en vecka eller tio dagar.

Allard.

Avskrift av chiffertelegram
till beskickningen i Wien,
avsänt den 22.5.56.

Nr. 20

Edert chiffer 17 samt dagens samtal Lorentzon-Hammarskjöld åberopas. Lorentzon bemyndigas verkställa undersökningen. Han bör helst vara i tjänst UD 4 juni.

Cabinet

Kungl. Utrikes
Departementet

Strängt förtroligt.

P.M.

angående efterforskningar av österrikiske medborgaren Scheuer i Wien i maj 1956.

Med anledning av den sovjetryska förfrågningen om ytterligare upplysningar om Scheuer (se P.M. den 4.5.56) har nedanstående ytterligare undersökningar vidtagits. (Härvid bör understrykas att österrikiska vederbörande efter en tidigare svensk förfrågan (Besk.Wien 155,9.3.56) meddelat, att någon Scheuer, som vore identisk med den av oss efterspanade, icke kunnat spåras.

1. Statssekreteraren Kreisky har till envoyén Allard på förfrågan meddelat, att ryska vederbörande icke hos Bundeskanzleramt gjort någon förfrågan om den österrikiske medborgaren Scheuer. Sakreferenten i Bundeskanzleramt, Dr.Reichsmann, meddelade sekreterare Braunerhielm och mig vid personligt besök den 29 maj samma sak.

2. Den 29 maj meddelade ävenledes sakreferenten i det österrikiska inrikesministeriet Dr. M.Pammer, att någon förfrågan från sovjetrysk sida angående Scheuer icke kommit till inrikesministeriet direkt.

3. Den 25 maj meddelade Wiens polispresident Holaubeck vid personligt besök, att ryska vederbörande icke heller hos Wiens polispresidium förfrågat sig om Scheuer. Holaubeck meddelade, att han mycket gärna skulle låta göra en synnerligen grundlig undersökning i Wien för att söka spåra Scheuer eller den person som eventuellt kunde vara identisk med denne. Uppgiften tilldelades i min närvaro Ministerialrat Dr.Peterlunger, vilken fick order om att

icke lämna någon möda osparad för att söka bringa klarhet i fallet Scheuer.

Samtidigt med undersökningen under punkt 3. ovan gjordes av mig en undersökning bl.a. i Österrikes nationalbibliotek för att söka spåra Scheuer eller en person som kunde vara identisk med denne. Härvid ställdes från nationalbibliotekets sida till förfogande allt tillgängligt adressmaterial, universitetsmatriklar, branschförteckningar etc., etc.

Undersökningen gjordes med följande två utgångspunkter:

1) Det förutsattes att Scheuer verkligen hette Scheuer och att de lämnade adressuppgifterna voro någorlunda riktiga.

2) Det förutsattes att Scheuer vore ett felaktigt eller falskt namn men att de personuppgifter som denne meddelat medfångar om sig vore helt eller delvis korrekta. Sålunda togs hänsyn till att Scheuers fader skulle ha varit universitetsprofessor (antagligen germanist) i Wien samt innehaft en bokhandel vid Schottenring, Universitätsstrasse, Währingerstrasse eller Alserstrasse, samt att Scheuer själv skulle haft en radioaffär och att denna sannolikt varit belägen på Porzellangasse 10 eller 48 eller Windmühlgasse 11 eller i närheten.

I. Undersökningen under 1) ovan gav vid handen

a) att under adress Porzellangasse nr. 10 och nr. 48 under tiden 1931-42 icke någon person vid namn Scheuer varit bosatt. Tomten Windmühlgasse 11 var under åren 1931-37 icke bebyggd och i nybygget från 1938-42 fanns icke någon Scheuer bosatt. För samtliga tre adresser gäller att adressförteckningen för år 1941 förkommit i nationalbiblioteket.

b) En undersökning på personer vid namn Scheuer, som bott på Porzellangasse och Windmühlgasse, oberoende av nummer, under tiden 1931-42, visade att någon Scheuer under denna tid icke varit bosatt vid dessa gator.

c) En undersökning avseende åren 1931-42 på personer vid namn Scheuer, som varit bosatta i staden Wien visade emellertid, att i Wiens nionde Bezirk under adress Hörlgasse 4 nedanstående tre personer vid namn Scheuer varit bosatta:

Scheuer, Elias, prokurist
Scheuer, Lenko, priv.
Scheuer, Nathan, handelsagent.

Genom att följa adressförteckningarna framåt visade det sig att Elias och Lenko flyttat från Hörlgasse 4 år 1939, respektive år 1940, och Nathan år 1938.

En undersökning i huset Hörlgasse 4 visade, att samma portvakt som vid den aktuella tidpunkten skötte fastigheten, fortfarande bodde kvar i huset. Denne meddelade, att familjen Scheuer, såvitt han kunde erinra sig, bestod av fadern och två eller tre söner (Scheuer skall enligt Kitschmann vara far till tre söner). Familjen hade i samband med det nazistiska maktövertagandet i Wien blivit fördriven från fastigheten, då de voro judar. Portvakten hade emellertid ett ytterst diffust minne, varför den vidare utredningen om familjen Scheuers öden överlämnades till ministerialrådet Peterlunger.

Undersökningen gav även vid handen, att i huset Währingerstrasse 24 år 1938 varit bosatt en person vid namn Leopold Scheuer, till yrket "Rauchrequisiten". Denne person har enligt adressförteckningen flyttat från Währingerstrasse 24 år 1939. Adressförteckningen visade, att denne person tidigare ävenledes varit bosatt under adress Hörlgasse 4.

Anledningen till att en så noggrann undersökning gjordes på familjen Scheuer vid Hörlgasse var närmast att denna gata är en mindre känd tvärgata till Porzellangasse, och man kunde tänka sig, att en man i fångenskap hellre skulle uppgiva Porzellangasse som adress, då denna är en stor affärsgata.

Då jag den 30 maj reste från Wien pågick Peterlungers undersökningar på denna punkt alltjämt. Tilläggas bör att portvakten i Hörlgasse icke hade något minne av att någon av "Scheuerarna" skulle ha varit professor eller innehaft bokhandel eller radioaffär.

II. a) En undersökning av Wien-universitetets matriklar från 1850 till 1903 gav vid handen, att det vid universitetet icke funnits någon professor, docent, "privatdocent" eller annan lärare vid namn Scheuer. Nedanstående förteckning upptar namnen på professorer, docenter, "privatdocenter" och övriga lärare för tyska språket och litteraturhistorien, nyare tysk litteraturhistoria, äldre germanska språk och litteratur, ger-

mansk språkhistoria och "Altertumskunde" samt tysk filologi:

Heinzel, Rickard, Prof. d.deutschen Sprache u.Lit.
Wien VII/2, Kirchengasse 3

Minor, Jakob, Prof. für deutsche Sprache
Wien III/3, Strohgasse 11

Jellinck, Max Herman, Prof. für deutsche Sprache
Wien VIII/2, Skodagasse 12

v.Weilen, Ritter, Alexander Weil, Prof.für neuere deutsche Lit.gesch.
Wien IV/1, Hechlengasse 3

Kraus, Karl, Prof. für ältere germanische Sprachen u.Literaturen
Wien IX/2, Nussdorferstrasse 6

Much, Rudolf, Prof. f.german.Sprachgesch. und Altertumskunde
Wien XIII/2, Penzingerstrasse 82

v.Grienberger, Prof. f.german.Sprachgesch. und Altertumskunde
Wien IV/2, Lustkandelgasse 41

Scherer, Wilhelm, Privatdocent für deutsche Philologie,
Landstrasse, Maxergasse 6

Tomaschek, Carl, Landstrasse, Ungargasse 26

b) Nedanstående lista upptar namnen på bokhandlare, förlag etc. vid Schottenring, Universitätsstrasse, Währingerstrasse och Alserstrasse. I vissa fall har endast firmanamnet angivits, då innehavarens namn icke stått att erhålla. Listan avser åren 1931-42 med undantag för år 1941:

Kuppitsch, M.,	Schottenring 8,	I
Schönfeld, A.,	Universitätsstrasse 8,	IX
Techn.Buchhandl.,	-"- 11,	I
Abheiter, Josef	Währingerstrasse 80,	XVIII
Böck, Karl	-"- 27,	IX
Breitenstein, M.	-"- 5-7,	IX
"Bugra"	-"- 58,	IX
Eifler, Adolf	-"- 41 und 46,	IX
Eisenstein, J. & Co	-"- 2-4,	IX
Fürst, Berta	-"- 22,	IX
Glöckner Verlag, Andreas Glöckner	-"- 140,	XVIII
Neuwirth, Rudolf	-"- 15,	IX
Stropek, Karl (Stocks F.Nachfolg.)	-"- 122, 160,	XVIII
Tinter, Ignaz	-"- 96,	XVIII
Vitalo, Alfenso	-"- 17,	I
Neuer, Oskar	-"- 15,	IX

Arbeiter Buchhandlung,	Alserstrasse	69, VIII
Eytelhuber, Viktor	-"-	19, VIII
Schwingel, Alois	-"-	26, IX
"Semlja"	-"-	32, IX
Stetter, Carl	-"-	22, IX
Ueberrenter, Carl, Robert Salzor	-"-	24, IX
Müller, Ernst	-"-	22, IX

c) En undersökning av personer, som innehaft bokaffärer i närheten av de aktuella gatorna, gav vid handen, att under åren 1930-34 det vid Berggasse 16 fanns en bokhandel med firma: Speidelsche F.G., Verlagsbuchhandlung, Gesellschafter Direktor Walter Scheuermann und Hans Lederer. Av det tillgängliga materialet synes framgå att Scheuermann 1937 övergått i tjänst till Tieck-Verlag V.Jelusik, Wien II, Volkertplatz 1-17, (Prokurist und Verlagsleiter W.Scheuermann). Vidare fanns intill år 1937 en bokhandel Gabriel Schreyer, Gymnasiumstrasse 56 A.

d) En undersökning av adressförteckningarna från 1931-1942 visade, att följande radioaffärer funnits i trakten av Porzellangasse:

Betriebsges.f.Radioapprate u. Bestandteile Rabinovitsch & Co	Porzellan-gasse	14-16
Weiss, R.,	"	26
Jacobi, R. A 16459	"	38
Pordes, H.	"	9
Hahn, J.	Wasagasse	12
Schlanger, Alfred	Porzellan-gasse	26
Steinbach, Jaro,	Berggasse	4
Gewürz, Laura	Porzellan-gasse	19

En "analys" av förteckningarna under II härovan synes utvisa, att det icke finnes någon person, vars namn överensstämmer med a) germanist-professorer i Wien, b) bokhandlare vid de aktuella gatorna, c) bokhandlare i

närheten av de aktuella gatorna, d) radiohandlare vid eller i närheten av de aktuella gatorna.

Det är givet att det "öppna" material, som stått till förfogande, icke är fullständigt, och att de tidsperioder som undersökts icke är tillräckliga.

Med anledning härav pågick vid min avresa från Wien den 30 maj hos Wien-polisen noggranna ytterligare undersökningar baserade på ovan tillämpade metodik, dock med tidsperioderna förlängda och med det centrala "Polizeimelderegistret" och annat material till förfogande. Sålunda hade man enligt uppgift bl.a. tillgång till en fullständig s.k. AST-lista, d.v.s. en lista över samtliga under kriget anställda i Abwehr (Scheuer skall ha varit anställd i Abwehr).

En helt förutsättningslös efterforskning efter Scheuer hade även inletts. Polisen tänkte exempelvis undersöka om i förteckningen över från rysk fångenskap icke återvända krigsfångar, civilinternerade etc. kunde återfinnas en person som kunde vara identisk med Scheuer.

Man torde kunna förutsätta att undersökningen blir mycket noggrann.

Stockholm den 5 juni 1956.

(Gunnar Lorentzon)

Scheuer

Stockholm den 13 juni 1956.
1 bil.

Broder,

./. Härmed får jag översända en P.M. angående mina undersökningar efter Scheuer i Wien. De enda spår, som promemorian kan ge anledning till att följa är under II a) privatdocenten Wilhelm Scherer samt under II c) Scheuermann och Schreyer. Dessa spår kan väl följas genom Peterlungers försorg.

Det vore intressant att så småningom få taga del av vad Wien-polisens undersökningar lett till.

/Gunnar Lorentzon/

Förste Legationssekreteraren Braunerhielm,
W i e n .

Scheuer

Utdrag ur strängt förtroligt handbrev från 1.sekreteraren Braunderhielm till sekreteraren Lorentzon, dagtecknat Wien den 7 mars 1957.

1 bil.

Min chef frågade även Sanitzer, om han kände till namnet Otto Scheuer, eller hade hört talas om en person i Abwehr, smm tidigare varit radiohandlare i Wien och vars fader var lärare i germansk filologi etc. Allard underlät med avsikt att nämna, att det var en och samma person han talade om för att icke avslöja för mycket för Sanitzer.

Sanitzer har också hjälpt oss med att forska efter en Otto Scheuer samt efter en f.d. radiohandlare, som tjänstgjort i Abwehr. Han säger sig hava fått reda på att det icke funnits någon Oberleutnant med namnet Otto Scheuer inom Abwehr. Däremot finns det ju en liten möjlighet, att den av Sanitzer omnämnde Otto Schuster, vilken sedermera avlidit i fångenskap, kan vara identisk med Scheuer. Den förre synes dock vara äldre än Scheuer skulle hava varit.

Bil. till hbr Braunerhielm-Lorentzon 7.3.57 och

hbr Braunerhielm-Lorentzon jte bil.2.4.57 uttagna för

att sändas till Thulin.

Scheuer Otto Leo 1

efterforskning

Wien den 8 april 1957.
R 18. 1 bil.
Strängt förtroligt.

Broder,

Då alla andra försök misslyckats att identifiera den österrikare, Otto S c h e u e r, som skulle ha suttit fängslad tillsammans med Wallenberg, frågade jag för någon tid sedan på vinst och förlust statssekreterare Stephani personligen, om han kunde giva oss någon hjälp i ärendet med hänsyn till att så många förutvarande medlemmar av Abwehr numera äro anställda i försvarsministeriet.

Stephani har med anledning härav låtit verkställa en synnerligen grundlig undersökning, varvid man - då några upplysningar om en Abwehr-man Scheuer icke kunde återfinnas - bl.a. genomgått det centrala polisregistret, äldre handelsregister över bokhandlare och radiohandlare samt förteckningarna över lärare vid Wiens universitet. Resultatet av
./. efterforskningarna har sammanfattats i närslutna promemoria, som Stephani i dag överlämnade till mig.

Såsom därav framgår, har man funnit en dr Oskar Scheuer, som före kriget var delägare i en bokhandel på Schottengasse. Han var visserligen icke lärare i germansk filologi utan läkare, men det är ju ändå icke alldeles uteslutet, att han är identisk med Otto Scheuers fader. Han fördes såsom jude tillsammans med sin maka 1941 till koncentrationslägret i Litzmannstadt, där han avlivades.

Oskar Scheuer hade två döttrar, vilka båda flyttat till

Bitr. Avdelningschefen P.R. Hichens Bergström,
Utrikesdepartementet.

1435

Australien. Adressen till den ena av dem, vilken är gift med en köpman, lämnas i promemorian. Däremot har man icke kunnat utröna, huruvida Oskar Scheuer hade någon son, men härom bör naturligtvis döttrarna kunna giva upplysning.

I promemorian konstateras slutligen, att någon ingeniör, radioingeniör eller radiohandlare vid namn Otto Scheuer eller liknande icke återfinnes i något polisregister i Wien från 1930 och framåt. Vidare har ingen professor med namnet Scheuer förekommit vid universitetet i Wien.

Skulle det uppslag, som vi här genom försvarsministeriet fått, icke leda till positivt resultat, torde alla möjligheter att här uppspåra Otto Scheuer vara uttömda. Jag vill tillägga, att det enligt Stephani icke var otänkbart, att en jude fick tjänstgöra i Abwehr.

Sven Allard

Avskrift. 5.4.1957.

Ein

Dr. S c h e u e r Oskar Franz Israel (nicht Otto),

Facharzt (Internist),
geb. 1.12.1876 Znaim (CSR),
österr.Staatsangehöriger,
ev. AB1 verh. mit Emma Caroline Sara, geb.Fraenzel (geb.14.9. 1882),

war zuletzt vom 7.2.1930 - 28.10.1941 in Wien I., Vorlaufstrasse 5, Stiege 1/2/4, polizeilich gemeldet.
Vorwohnung: Wien 3., Daponteg.12/1/16/17. (bis 1908 zurück).
Laut amtlicher Abmeldung vom 28.10.1941 wurde er mit seiner Gattin als "Jude" bei einer Polenaktion nach Litzmannstadt verbracht.

Aus einem Landesgremium der Buchhändler in Wien 4., Schwarzenbergplatz 11 (U 41-063) erliegenden Schreiben dieses Dr.Oskar S c h e u e r aus dem Jahre 1937 geht hervor, dass der Genannte vom 21.6.1912 - 10.4.1928 Mitbesitzer der "Eduard Beyer's Nachfolger, Buchhandlung und Antiquariat Ges.m.b.H., Wien 1., Schottengasse 7 etabl." gewesen war und beabsichtige, eine Buchhandlung in Wien 7., Zitterhoferg.8, zu erwerben.

Bis zum Jahre 1908 (weiter zurückreichende Unterlagen fehlen) waren in Wien 3., Daponteg.12/1/16/17 folgende Töchter des Genannten pol.gemeldet:

Hildegard Gabrielle S c h e u e r,
geb. 9.11.1911, österr.StA.,

Lotte Marie S c h e u e r, Studentin phil.,
geb. 24.3.1913, österr. StA.,

Lotte Marie S c h e u e r wurde mit 23.11.1938 als über London nach Australien verzogen abgemeldet.

Hildegard Gabrielle S c h e u e r hat sich am 18.4.1936 mit dem

Kaufmann Emil S c h e n k,
geb. 6.3.1902, Wien,
österr. StA.,

verehelicht und war zuletzt mit ihrer Familie in Wien 8., Josefstädterstr.44/4 pol.gemeldet. Im Juni 1947 wurde sie als nach

S y d n e y, G.P.O. Box 5056,
N.S.W., Australien,

(1436)

mit Gatten und Sohn Gustav (geb. 29.6.1938) verzogen pol. abgemeldet.

Ihre Schwägerin

S c h e n k Maria,
Vertragsbedienstete des Bundesstrombauamtes,
Wien 3., Hetzg.2 (U 19-5-30, Kl.327),

konnte nicht angeben, ob die Familie S c h e u e r noch einen Sohn hatte. Sie verweist diesbezüglich auf ihre Schwägerin in Australien.

Ein Otto S c h e u e r oder ähnlich wie:
Scheurer, Scheuer, Schöner, Scheier, Schauer u.a.,
Ingenieur, Radioingenieur, Radiohändler od. ähnliches,
war bis zum Jahre 1930 zurückreichend niemals in Wien pol.gem.

Auch in den bis zum Jahre 1860 zurückgehenden Archivunterlagen der Universität Wien konnte ein ordentlicher oder ausserordentlicher Professor namens S c h e u e r oder ähnlich nicht festgestellt werden.

———oOo———

Lorentzon/AVS

Scheuer

11.4.57

CHIFFER

sjöborgsutredningen

11.8

P 2 Eu I

Svensk
Canberra

Primo Den i vitboken om Wallenberg bl.a. på sid 29 omnämnde österrikiske medborgaren Otto Scheuer har av oss intensivt efterforskats och från sovjetrysk sida begärdes under deras utredning om Wallenberg upplysningar om Scheuer, vilka vi icke voro i stånd att lämna, då inga som helst spår funnits efter honom. Beskickningen i Wien har nu spårat en dr. Oskar Franz Israel Scheuer, född den 1 dec.1876 i Znaim, Tjeckoslovakien, och gift med Emma Caroline Sara Fraenzel, född 14 sept.1882. Scheuer fördes som jude tillsammans med sin maka 1941 till koncentrationslägret Litzmannstadt, där han avlivades. Oskar Scheuer hade två döttrar och möjligen även en son, vilken kan vara den av oss efterforskade Otto Scheuer (förnamnet icke absolut säkert). Scheuers döttrar heter Hildegard Gabrielle Scheuer, född 9 nov.1911, och Lotte Marie Scheuer, född 23 mars 1913, båda österrikiska medborgare. Lotte Marie Scheuer flyttade från Wien till Australien den 23 nov.1938. Hildegard Gabrielle Scheuer gifte sig den 18 april 1936 med österrikiske medborgaren köpmannen Emil Schenk, född den 6 mars 1902 i Wien, och var då bosatt Wien 8, Josef-städterstr.44/4. Hon flyttade tillsammans med mannen och sonen Gustav, född 29 juni 1938, till Sydney, G.P.O.Box 5056.

Secundo Benäget undersök om Hildegard Gabrielle Schenk och Lotte Marie Scheuer finnas i Australien och sök i så fall fastställa om de ha en broder, som kan ha varit i sovjetrysk fångenskap och i så fall när de senast hörde av honom. Av värde ävenledes erfara om brodern haft radioaffär eller

arbetat i en sådan i Wiens nionde Bezirk och ävenledes där varit bosatt på Porzellangasse eller Windmühlgasse. Finnes ytterligare någon släkting som varit lärare i en lantbruksskola i Österrike? Detaljerade upplysningar om brodern av största värde. Benäget tela.

Cabinet

Scheuer 3/4

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Canberra

Avsänt den 12 / 4 19 57 kl. 2210

Inkom den 12 / 4 19 57 kl. 1715

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

Bestr. av kl. Salwing

11

Edert chiffer 8.

Vid samtal biträdande statssekreteraren i utrikesministeriet har denne ställt i utsikt besked ca en vecka huruvida systrarna Scheuer finns här. Hette mannen Schenk eller Scherk? Benäget repetera meningen Scheuer fördes...

Bundy

KOPIA KOPIA KOPIA

Coll.:

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Canberra

Avsänt den 9/5 1957 kl. 1950

Inkom den 9/5 1957 kl. 1335

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

15.

Edert chiffer 8. Efterforskningar pågå alltjämt. Besked möjligt mitten nästa vecka.

Bundy

KOPIA KOPIA

Coll.:

Scheuer

Bil.hör Lundström-Lorentzon 14.5.57

Utdrag.

P.M.ang. samtal med E.Beyer

På min fråga om B. nagonsin hört talas om fångar vid namn Wallenberg, Langfelder och Scheuer svarade han att så ej var fallet.

Berlin den 13 maj 1957.
/u/ S.Lundström

P.M. ang.samtal med Theodor Krumrey

På fråga om K. under fångenskapen hörttalas om fångar vid namn Wallenberg, Langfelder och Scheuer svarade han bestämt nej.

Berlin den 13 maj 1957.
/u/S.Lundström

P.M. ang.samtal med Hanns Divisch

Slutligen förklarade D, på fråga att han aldrig hört talas om några fångar vid namn Langfelder eller Scheuer.

Berlin den 13 maj 1957.
/u/ S.Lundström

VÄND

P.M. ang. samtal med Willy Steinborn.

På fråga om Steinborn under sin fångenskap träffat eller hört talas om svenska medborgare i samma belägenhet förklarade han bestämt, att så ej var fallet. Ej heller hade han hört talas om någon fånge vid namn Scheuer. Då jag förtydligade uppgiften beträffande den senare med att meddela, att Scheuer vore österrikisk medborgare och troligen skulle heta Otto i förnamn samt vara c:a 60 år gammal, uppgav Steinborn, att han trots detta icke kunde erinra sig att han träffat någon sådan man.

Hamburg den 14 maj 1957.

/u/S.Lundström

P.M. ang. samtal med Rudolf Paltzo

Då jag frågade, om en ca. 60-årig man vid namn Otto Scheuer var bekant för Paltzo, förklarade denne, att han aldrig hört talas om honom tidigare.

Hamburg den 14 maj 1957.

/u/ S.Lundström

Scheuer

Utdrag. Bil.hbr Lundström-Lorentzon
17.5.57

P.M.ang. samtal med
Friedrich Schildknecht.

På fråga om Schildknecht under fångenskapen hört talas om några fångar vid namn Langfelder och Scheuer uppgav han, att så ej var fallet.

Bonn den 17 maj 1957.
/u/ S.Lundström

Scheuer

Utdrag. Bil.hbr Leifland-Lorentzon 22.5.57

P.M. ang.samtal med
V. de Latry.

Namnet Scheuer var fullkomligt obekant för de Latry.

Stuttgart den 21 maj 1957.

/u/ S.Lundström

1437

Scheuer

Utdrag. Bil. hbr Leifland-Lorentzon 24.5.57

P.M. ang. samtal
med W. von Hülsen

På fråga om von Hülsen träffat eller hört talas om några fångar vid namn Wallenberg, Langfelder, Roedl och Scheuer, förklarade han att namnen var för honom obekanta.

Isny/Allgäu den 22 maj 1957.
/u/ S.Lundström

P.M. ang. samtal
med Walter Reuschle

Slutligen uppgav Reuschle på frågor, att han aldrig under fångenskapen hört talas om namnen Wallenberg, Langfelder eller Scheuer och Roedl.

Isny/Allgäu den 22 maj 1957
/u/ S.Lundström

Scheuer

Bil. hbr Leifland-Lorentzon 28.5.57

Utdrag.

P.M. ang. samtal med
R. J o r d a n den 24 maj 1957.

På frågor om Jordan kände till några av mig uppräknade fångar, nämligen Langfelder, Wallenberg, Roedel och Scheuer, svarade han, att de alla var obekanta för honom.

München den 24 maj 1957.

/u/ S. Lundström

Bil hbr Trifland-Lorentzon 29/5-57

Schauer (sid 2)

Avskrift.

Strängt förtroligt.

PM

angående samtal med tyske medborgaren, filosofie studeranden Peer L a n g e , född den 24 juli 1932, hållet lördagen den 25 maj 1957 på Hotel Vier Jahreszeiten i München.

Lange, som studerar vid universitetet i München, bor där under adress Hanauerstrasse 2.

I juni 1952 råkade Lange i rysk fångenskap i Berlin. Han fick till en början tillbringa cirka 10 dagar i fängelset i Potsdam och överfördes sedan till Berlin-Karlhorst, där han blev förhörd av MVD-personal. I slutet av augusti 1952 överflyttades han till Berlin-Lichtenberg, där han den9 september samma år blev dömd. Omedelbart därefter fördes han över Brest-Litowsk till Butyrskaja-fängelset i Moskva, där han fick vara kvar till i mitten av februari 1953. Han insattes sedan i läger 6 i Workuta och fick arbeta i schakt nr 9 - 10 fram till mars 1955. Vid sistnämnda tidpunkt transporterades han till Suchobeswodnoje, där han blev kvar cirka 14 dagar, innan han överfördes till Jawas i läger 11 omedelbart intill Potma. Där fick han kvarstanna till början av oktober 1955. Den 11 oktober samma år återkom Lange till Friedland.

På fråga om han under fångenskapen träffat eller hört talas om någon svensk i samma belägenhet, förklarade Lange, att han endast träffat en fånge, som utgivit sig för att vara svensk, nämligen Felix I t a l i e n e r . Denne kom till schakt 9 -10 i Workuta på hösten 1954. Italiener hade tidigare varit i ett annat läger i Workuta och han hade ock så förut varit i schakt 9 - 10, nämligen år 1951. Italiener uppgav, att hans bror bodde i Stockholm, där denne hade en rörelse. Av sina anförvanter i Sverige hade Italiener erhållit paket och fotografier. Italieners äktenskap lär ha upplösts under hans fångenskap. Han var också i brev-

förbindelse med svenska ambassaden i Moskva. Italiener kom senare till Suchobeswodnoje. Hans senare öde känner Lange ej till. Italiener gjorde ett mycket tvivelaktigt intryck på sina medfångar.

På fråga om Lange kunde erinra sig några ungerska medfångar, svarade han, att han i Potma träffat tre ungrare, nämligen en vid namn Tszapo (eller liknande), en annan med förnamnet Imre och en tredje med förnamnet Michael. Beträffande Tszapo uppgav Lange, att han ej talat så mycket med denne, enär Tszapo förhållit sig synnerligen reserverad mot tyska medborgare.

Rörande Steinborn kände Lange till att denne varit insatt i tegelbruk nummer 1 i Workuta. Där fanns även ett tegelbruk med nummer 2.

Namnen Langfelder, Scheuer och Roedel var fullkomligt obekanta för Lange, som beträffande Wallenberg uppgav, att han läst om dennes öde i tyska tidningar efter frigivningen. Under fångenskapen hörde Lange aldrig talas därom.

Jag visade därefter den fotografiserie, där Wallenberg och Langfelder förekommer bland en rad ovidkommande personer. Lange förklarade, att han ej kände igen någon av de avbildade.

Slutligen uppgav Lange, att han visste om att en österrikare vid namn Hans R a d o haft närmare kontakt med flera ungerska fångar under lägervistelsen. Rado lär nu vara återkommen till Österrike. Någon närmare adress kände Lange ej till.

Nürnberg den 28 maj 1957.

/u/ S.Lundström

Scheuer

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Canberra

Avsänt den 31/5 1957 kl. 1658

Inkom den 31/5 1957 kl. 1110

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

21

Edert chiffer 8.

Sammanträffade i går med Hildegard Schenk, bosatt i Sydney, vilken ej var överraskad över mitt kontakttagande, då till henne redan vidarebefordrats de förfrågningar i saken, som riktats till hennes svägerska Maria Schenk i Wien. Hildegard uppgav, att hon aldrig ägt någon bror. Däremot hade det funnits en tandläkare vid namn Oskar Scheuer, vilken såvitt hon kunde påminna sig hade en son och en dotter. Hon höll det icke för osannolikt att det kunde vara fråga om dennes son, vars förnamn okänt. Hon trodde tandläkaren jämnårig med hennes fader.

Bundy

KOPIA

KOPIA

Coll.: 4

Lorentzon/AVS

Scheuer

31.5.57

CHIFFER

sjöborgsutredningen

Bh. 34

P 2 Eu[1]

Svensk

W i e n

Handbrev Allard-Bergström 8 april åberopas.
Hildegard Schenk i Canberra meddelat att hon aldrig haft någon broder. Däremot har det funnits en tandläkare i Wien vid namn Oscar Scheuer, vilken såvitt hon kunde påminna sig hade en son och en dotter. Hon höll det icke för osannolikt att det kunde vara fråga om dennes son, vars förnamn okänt. Hon trodde tandläkaren jämnårig med hennes fader. Benäget undersök.

Cabinet

Scheuer

Strängt förtroligt.

Utdrag

P.M.

ang. samtal med Kurt Landwehr von Pragenau.

Namnet Otto Scheuer var alldeles obekant för Landwehr von Pragenau.

Stockholm den 5 juni 1957.
/u/S.Lundström

Scheuer

Strängt förtrolig.

PM

angående samtal med tyske medborgaren tillskäraren Alfred H a i n , född den 30 juni 1926, hållet onsdagen den 29 maj 1957 i dennes bostad i Kleinwallstadt, Kreis Obernburg, Kilianstrasse 23.

I slutet av andra världskriget tjänstgjorde Hain i ett militärt förband, där han som kamrater hade bl.a. Walter Schmid, Adalbert Wauer och Hans Schmidt.

Själv rakade Hain i maj 1945 i rysk fångenskap i Prag tillsammans med ovannämnda Adalbert Wauer och Hans Schmidt. Walter Schmid hade blivit rysk fånge något tidigare.

Kort efter tillfångatagandet blev Hain skild från Adalbert Wauer och Hans Schmidt. Själv fördes Hain till ett läger i Kujbyschev, där han blev häktad den 30 april 1946 och dömd den 20 juli samma år.

Den 26 maj 1947 överflyttades Hain till fängelset i Vladimir, där han insattes i corpus III. I detta fängelse blev han kvar mer än sex år och fick byta cell relativt ofta. Han säger sig numera endast med något undantag ha glömt bort i vilka celler han suttit.

Hain, som i Vladimir ofta suttit tillsammans med vitryssar, har där aldrig - liksom ej heller i övrigt under fångenskapen - hört talas om att någon svensk skulle finnas bland fångarna.

På frågor om Hain kunde erinra sig några fångar vid namn Wallenberg, Langfelder, Roedl och Scheuer uppgav Hain följande. Namnen Wallenberg och Langfelder har Hain ett svagt minne av att han hört talas om. Trots ansträngningar kunde Hain ej klarlägga, var han hört talas om namnen under

fångenskapen eller efter frigivningen - ej heller på vilket sätt han fått vetskap om dem. Han kunde för övrigt icke erinra sig någonting, som kunde vara förknippat med namnen Wallenberg och Langfelder. Namnen Roedl och Scheuer säger sig Hain aldrig ha hört tidigare.

Då jag upplyste om att Langfelder skulle vara ungersk medborgare, uppgav Hain à propos ungrare, att han under tiden november 1952 - april 1953 i cell 25 i corpus III suttit tillsammans med ungerske medborgaren Filler.

Bland övriga cellkamrater från cell 25 i corpus III i Vladimir erinrade sig Hain, att under tiden juli 1951 - januari 1953 Boris Popper suttit i cellen. Popper var egentligen ryss men torde dock ha haft finskt medborgarskap. Hans far var ryss, medan hans moder delvis hade tysk härkomst. Popper hade 1944 eller 1945 blivit häktad i Helsingfors. Hans bror Georg Popper var också fånge i Vladimir, men denne träffade Hain aldrig.

Vidare satt i nämnda cell 25 en tysk vid namn Helmut Petersohn, som numera är bosatt i Wiesbaden. Han satt i cellen från den 25 januari 1952 till januari 1953. En av Petersohns förfäder var svensk och hade som officer deltagit i 30-åriga kriget, varefter han gift sig med en tyska och bosatt sig i Tyskland.

Dessutom kunde Hain påminna sig att han under tiden 1951-1953 delat cell med den litauiske biskopen Mateulonis.

På särskild fråga förklarade Hain att han aldrig befunnit sig i sjukhuset i Vladimir.

Då jag nämnde, att Hans Schmidt talat om att det i Vladimir uppgivits att två svenskar skulle ha hållits fångna där, sade Hain, att han för sin del ej kände till något i denna sak.

Stockholm den 5 juni 1957.

/Sten Lundström/

Scheuer

Avskrift av strängt förtroligt handbrev
för förste sekreteraren Braunerhielm till
sekreteraren Lorentzon, dagtecknat Wien den
8 juli 1957.

Med anledning av Eder förfrågan i särskild ordning ber jag få meddela, att en tandläkare Dr Oscar Scheuer, född den 12.8.1884, från år 1909 till den 31 augusti 1938 var medlem av Ärztekammer für Wien. Med sistnämnda datum avanmälde han hos kammaren sin praktik. Han var då bosatt Schwarzspanierstrasse 22, Wien IX.

Enligt uppgift från Zentralmeldungsamt anmäldes han den 13 september 1938 som utflyttad till Tjeckoslovakien och har sedan dess icke avhörts i Wien.

Schweiz (vol 6)

Wien den 23 juli 1957.
Nr 484. 2 bil.
R 13. Strängt förtroligt.

Samtal med Karl Spuller
och Karl Schneider rör.
Norilsk och Taischet

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt översända promemorior dels
./1 över samtal med österrikiske medborgaren Karl Spuller rörande förhållandena i Norilsk och Taischet, dels med vissa kompletterande
./2 upplysningar om Taischet lämnade av Karl Schneider.

Spuller, som från sommaren 1948 till juni 1954 vistades i speciallägren 4, 2 och 5 i Norilsk, har där aldrig sammanträffat med eller hört talas om svenskar.

Hösten 1954 hade Spuller emellertid i Taischet träffat en tysk major från Breslau, vars förnamn vore Hermann. Den tyske majoren hade i förbigående omtalat, att han 1949 eller 1950 i en transport från Lubljanka i Moskva till genomgångslägret i Krasnojarsk råkat tre svenskar, vilka under kriget tjänstgjort vid en beskickning i - såvitt Spuller kan minnas - Rumänien eller Bulgarien och haft något med Röda Korset att göra. Dessa svenskar skulle ha häktats av de sovjetryska myndigheterna ungefär vid årsskiftet 1944/45 och suttit i Lubljanka. Tyvärr äro Spullers erinringar om den tyske majorens utsago mycket vaga.

Närmare uppgifter om den tyske majoren kan enligt Spuller lämnas av herr Rolf Kreubel, Postlagerkarte 1060, Berlin-Steglitz 1.

Sven Allard

1438

bil 1 ad 454 Wien 23.7.57

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal den 20 juli 1957 med Karl Spuller.

Karl Spuller, f. 4.2.1924,
adress: Puchbergerstrasse 52, St. Johann bei Ternitz, NÖ.
Arbetare vid Semperit gummifabrik i Wimpassing.

Spuller var öppen, sympatisk och intelligent samt hade ett relativt gott minne. Han uttryckte sig ock understundom slarvigt och visade en tendens till att vilja bygga på sina minnesbilder med egna slutsatser. Däremot influerades han föga av ledande frågor.

Han antydde, att han mot krigets slut i SS fått specialutbildning i sabotage. Detta fick ryssarna veta, var för han den 7 februari 1946 häktades och fördes till Neunkirchen. Där dömdes han omedelbart efter § 58 mom. 8 och 9 till "10 års hårt straffarbete i Sibirien". Redan efter en vecka fördes han över Sopron (där han satt 1 månad) - Lemberg (3 mån.) - Krasnojarsk (7 dagar) - Tschita (en stad vid mongoliska gränsen) - Vladivostok (några veckor) till Buchtavanina.

Detta var ett stort lägerområde på Kamtchacka. Det omfattade minst fyra läger med vardera ca 6.000 fångar. Spuller själv satt i läger 3. Där funnos fångar av 18 nationaliteter, om ryska folkgrupper såsom georgier och armenier medräknas. I lägret funnos finnar och balter, men - såvitt Spuller visste - inga skandinaver. Fångarna arbetade i kolgruvor.

Sommaren 1948 - det var ovanligt varmt - förflyttades Spuller till Norilsk-området, där han kom till specialläger nr 4. Spuller kände till skillnaden mellan specialläger och ITL-

1439

läger. I själva verket funnes en tredje kategori, nämligen läger för kedjefångar (Katraschan). Behandlingen i speciallägren var särskilt sträng, fångarna hade nummer både fram och bak på uniformen (Spuller hade nr 100 0 154), hade givetvis skrivförbud o.s.v.

Om jag förstod Spuller rätt, gjorde ryssarna även försök med omskolning av utländska fångar i speciallägren. Man försökte sålunda att övertala dem att genomgå specialkurser med löften om bättre behandling och att anmäla sig som frivilliga i Korea-kriget.

Fångarna i läger 4 arbetade i en koppargruva tillhörande kombinatet Medstroi (Stavningen av detta liksom andra namn osäkra. Spuller har aldrig sett dem nedskrivna.). Där arbetade även fångar från ett närbeläget Katraschan-läger. Kombinatet lär sammanlagt ha haft 16.000 arbetare. På grundval av uppgifter från medfångar uppskattade Spuller det sammanlagda fångantalet i Norilsk-området till omkring 200.000. Av de ryska fångarna voro flertalet soldater ur Vlassov-armén.

I läger 4 funnos även några österrikare. Flertalet österrikare överfördes emellertid i början av 1952 till fängelser i europeiska Ryssland. Kvar blevo förutom Spuller (på grund av den speciella avfattningen av hans straffdom) även österrikarna Kurt Waldherr och Martin, vilka efter avtjänat straff frigivits men erhållit reseförbud från Norilsk-området.

I läger 4 tjänstgjorde vidare österrikaren Hutérer från Wien 16, som tandläkare. Denne torde därigenom ha lärt känna många fångar. Spuller visste inte om han återkommit till Österrike.

I mars 1952 överfördes Spuller till speciallläger nr 2, även kallat Kaierkan. Detta läger hade omkring 4.000 fångar, däribland ett stort antal balter och finnar. Fångarna arbetade i kolgruvor. Här träffade Spuller österrikaren Otto Marek. I februari 1953 överfördes Spuller härifrån med ett antal specialarbetare, särskilt folk som inte led av svindel, till speciallläger 5. Fångarna - omkring 9.000 - sysselsattes nämligen här med högbyggnader, bl.a. byggandet av fabrikspskorstenar. Bredvid lägo kvinnolägret nr 6 och ett ITL-läger, vars nummer Spuller ej minns.

Den 29 maj utbröt i läger 5 jämte ITL-lägret en strejk,

genom vilken fångarna ville framtvinga bättre behandling. Strejken avbröts den 7 juni, då ryssarna svarat med att varken ge fångarna bröd eller vatten. Den 10 juni togs strejken upp på nytt och omfattade nu lägren 5 och 3 samt ett närbeläget Katraschan-läger. Den bröts denna gång den 20 juni med vapenmakt. Särskilt under dessa strejker fick österrikaren Wilhelm Rauch, ehuru han saknade medicinsk utbildning, ge vård åt sjuka och sårade i läger 5 och han torde därigenom ha kommit i kontakt med ett stort antal fångar.

Efter strejkerna överfördes alla letter till läger 4 medan estländarna koncentrerades till läger 5.

Spuller har själv aldrig hört talas om skandinaver i Norilsk. Han höll dock icke för uteslutet att sådana funnos där. I speciallägren fingo fångarna, åtminstone icke i vakters närvaro, samtala med varandra på annat språk än ryska, vilket gjorde det svårt att avgöra varifrån kamraterna härstammade. I ett av lägren hade Spuller i mer än ett halvår dagligen träffat en annan fånge, men först omedelbart före sin förflyttning erfarit, att denne var österrikare och hemmahörande i en by blott ett par mil från Spullers egen hemort.

Spuller har heller aldrig hört namnet Baltins.

I juni 1954 flyttades Spuller till Taischet, där han insattes i skogslägret nr Oll. Dit kommo även österrikarna Karl Schneider, Marek och Lassy. Marek och Spuller voro alltjämt särskilt strängt behandlade och hade fortfarande skrivförbud.

Till den barack, där Spuller och Marek bodde, kom på hösten samma år en tysk major från Breslau, vars förnamn vore Hermann. Denne hade dömts till livstids straffarbete. Han hade fått till arbetsuppgift att sköta renhållningen i baracken och latrinen.

En dag hade Spuller och Hermann kommit att diskutera det sätt, varpå ryssarna behandlade fångarnas tillhörigheter. Därvid hade Hermann bl.a. berättat följande. Han hade mot krigets slut tillfångatagits i Polen och förts till Ljubljanka, där han suttit i flera år. Sedan han äntligen dömts, hade han 1949 eller 1950 - absolut icke tidigare - förflyttats med en fångtransport till Krasnojarsk. Under resan hade han träffat tre svenskar och

även med dem samtalat om behandlingen av fångarnas tillhörigheter. De hade då omtalat, att deras tre kappsäckar i fängelset öppnats i deras närvaro och innehållet granskats, varefter de tvingats underteckna en förklaring av innebörd att allt var rysk statsegendom. En av kappsäckarna hade bl.a. innehållit en fotoapparat.

Dessa tre svenskar hade under kriget arbetat på en beskickning eller ett konsulat, troligen i Rumänien eller Bulgarien och haft något med Röda Korset att göra. De hade häktats i samband med den ryska inmarschen ungefär vid årsskiftet 1944/45 och förts till Moskva, där de suttit i Ljubljanka. De hade troligen anklagats för spioneri och först år 1949 dömts till 25 års "sobe svéschanny". En av dem var i 40-45-årsåldern och var vid dålig hälsa på grund av det långa stillasittandet i fängelset.

I Krasnojorsk hade Hermann skilts från svenskarna och själv förts vidare till Norilsk, där han suttit i ett Katraschan-läger tills han transfererats till Taischet.

Detta var allt Spuller kunde erinra sig av Hermanns berättelse och även detta drog han sig blott långsamt och med möda till minnes, ehuru utan hjälp av ledande frågor. Till en början uppgav han, att Hermann sagt, att svenskarna numera funnes i Taischet men senare framkom, att Hermann blott uttalat en förmodan om att så kunde vara fallet. Det funnes inte många läger, till vilka man kunde föras via Krasnojarsk.

Då jag pressade Spuller visade han sig icke vara alldeles säker på att det verkligen varit fråga om svenskar. Det kunde kanske ha varit exempelvis schweizare. Hans spontana minne tycktes dock gälla svenskar. Jag håller det icke för alldeles uteslutet att Spuller av det förhållandet, att de tre haft med Röda Korset att göra, själv dragit slutsatser om deras nationalitet. Han förnekade dock bestämt, att de varit tyskar.

Spuller hade icke fått fullt klart för sig, i vilket land de tre häktats, men hans intryck var att det varit på Balkan. I Ungern kunde det ju icke ha varit, framhöll Spuller, eftersom alla utlänningar lämnat Budapest då ryssarna kom dit (!).

Icke heller hade det av Hermanns berättelse klart framgått, vid vilket lands beskickning svenskarna arbetat. Det verkade som om Spuller åtminstone till en början trott, att de stått i

tysk tjänst.

Om Hermann nämnt svenskarnas namn, hade Spuller icke uppfattat dem. Det var överhuvud ofta svårt att uppfatta vad Hermann sade, då han alltid gick och tuggade på något. Spuller reagerade icke för namnen Wallenberg och Langfelder, icke heller för något av namnen på Wallenbergs medfångar i Moskva. Av flera tecken att döma har han aldrig hört talas om Wallenberg-affären.

Slutligen hade Hermann icke nämnt något om svenskarnas familjeförhållanden eller vari deras aktivitet bestod. Hermann som själv var stark antisemit, hade aldrig sagt något om hjälp till judar.

Spuller erinrade om att samtalet med Hermann icke rört svenskarna som sådana utan behandlingen av deras och andras bagage. Svenskarna hade omnämnts mera i förbigående och deras öde syntes icke ha speciellt intresserat Hermann. Spuller ansåg det därför för mindre sannolikt, att Hermann berättat om svenskarna för någon annan.

Den förutnämnde Otto Marek hade träffat Hermann lika mycket som Spuller själv och kunde kanske därför lämna några upplysningar om honom. Marek, som numera bor i Wien-Liesing, är tyvärr bortrest och återkommer inte förrän i början av augusti.

En mycket nära vän till Hermann vore tysken Kreibel, numera bosatt i Berlin-Wannsee och aktiv i den tyska Heimkehrer-organisationen. Dennes adress skulle jag kunna få av den ovannämnde Karl Schneider i Wien.

Den 19 maj 1955 hade Spuller för att frigivas förts till det centrala peresilka-lägret i Taischet, där han vistats i tre dagar. En tysk vars namn han glömt, hade där berättat att en svensk uppgavs befinna sig bland de fångar, som arbetade med uppförandet av en högspänningsledning från Ankára-kraftverket. Några detaljer hade Spuller icke fått.

I peresilkalägret hade Spuller även sammanträffat med två personer, som varit mycket länge i Taischet, ofta varit i detta läger och därför bättre än de flesta kände förhållandena i Taischet-området. De kunde kanske säga, vilka svenskar som funnos där..

Den ene är en man vid namn Leitel, född i Innsbruck men

numera bosatt i Bonn. Han hade varit tolk vid tyska beskickningen i Bukarest, troligen suttit fången i Moskva och därifrån förts till Taischet.

Den andre är österrikaren Gerhartl, vilken såsom Oberleutnant tillfångatagits i Rumänien och i tio år vistats i Taischet. Numera tjänstgör han som kapten i den österrikiska armén. Enligt Spuller vore Gerhartls far vanlig arbetare. Gerhartl hade tre bröder, varav dock ingen hade något med lantbruk att göra. Han torde sålunda icke vara identisk med Scheuer.

Jag vill tillägga, att Spuller spontant framhöll, att det i Taischetområdet är mycket lätt att effektivt isolera vi tiga fångar. Enligt bland internerna cirkulerande uppgifter funnos djupt inne i skogarna ett antal små skogshuggarläger, där fångarna voro totalt avskurna från alla förbindelser med yttervärlden.

Wien den 22 juli 1957.

Erik Braunerhielm

Scheuer

Wien den 24 september 1957.
Nr 622. 1 bil./3 ex./
R 18. Strängt förtroligt.

ang. samtal med August Gerhartl
484 B 23.7.1957

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Som bekant har den ur sovjetrysk fångenskap hemkomne österrikaren Karl Spuller uppgivit, att han i Taischet träffat en person vid namn Gerhartl, vilken vistats i nämnda område i nära tio år och därför väl torde känna till förhållandena därstädes.

Med försvarsministeriets tillstånd har beskickningen haft ett samtal med Gerhartl, som numera tjänstgör såsom kapten i den österrikiska armén. Samtalet ägde rum i närvaro av en representant för ministeriet.

./. Jag får härmed vördsamt insända en promemoria rörande de upplysningar som Gerhartl lämnade. Denne hade i Taischet träffat en svensk, vars förnamn vore Sven och om vilken tysken Franz Kastl i Augsburg torde kunna lämna närmare uppgifter. Vidare hade han i den s.k. Paulus-villan träffat en person vid namn Krasnov, vilken sedermera frigivits, och en annan svensk, vars namn han icke minns men som likaledes torde ha repatrierats.

Vid den kontroll som försvarsministeriet före samtalet verkställt beträffande Gerhartls person framkommo vissa omständigheter, som tydde på att denne möjligen kunde vara identisk med Otto Scheuer. Denna aspekt undersöktes därför under samtalet särskilt noga men med negativt resultat. Full säkerhet synes emellertid icke kunna nås utan ytterligare kontroll på sätt som i promemorian närmare utvecklas.

1440

Erik Braunerhielm

Strängt förtroligt.

P.M.
angående samtal den 16 september 1957 med österrikiske medborgaren August Gerhartl.

Kapten August Gerhartl, född den 20 juli 1920, bosatt Hörlgasse 18, Wien IX., tjänstgör vid gardesbataljonen i Wien.

Av personalakten i försvarsministeriet framgår, att fadern, Johann Gerhartl, född 1886, var fackarbetare hos Schöller Bleckmann (mek. verkstad), i Ternitz, N.Ö. I denna stad lever fadern fortfarande som pensionär (Rathausgasse 5).

August Gerhartl genomgick folk- och realskola samt gymnasium i Ternitz och tog där studenten. Han inträdde därefter i militärtjänst och genomgick krigsskolan. Den 1 november 1940 inkallades han till krigstjänst och tilldelades luftvärnet. Den 1 november 1943 utnämndes han till Oberleutnant.

Gerhartl återkom från sovjetrysk fångenskap den 13 november 1955. Till att börja med arbetade han hos Schöller Bleckmann men blev den 2 juli 1956 anställd i österrikiska armén. Han gifte sig samma år.

Samtalet med Gerhartl ägde rum på beskickningen i närvaro av attachéofficeren i försvarsministeriet major Schüppl.

Gerhartl är något över medellängd, kraftigt byggd med välträinad figur, oval till rund ansiktsform, svart, något vågig hår, bruna ögon, frisk, något brunaktig hy, liten regelbunden näsa och bär en kokett smal svart mustasch. Han gjorde ett öppet och obesvärat intryck. Hans minne för detaljer från fångenskapen hade emellertid börjat blekna. Han måste sålunda vid ett par tillfällen korrigera sina uppgifter om i vilka läger i Taischet han suttit vid olika tidpunkter.

Gerhartl berättade, att han under kriget tjänstgjorde

1441

vid luftvärnsregemente 412 i Rumänien och där lärde sig rumänska språket. År 1944 blev han chef för det s.k. utbildningskommando Jilava, en truppstyrka om ca två kompanier, till övervägande delen sammansatt av Volksdeutsche som behärskade rumänska. Förbandet, som var underställt flygattachén vid beskickningen i Bukarest, general Gerstenberg, skulle, om jag förstod Gerhartl rätt, ha till uppgift att bakom de ryska linjerna föra guerillakrig och utöva sabotage. Styrkan hann emellertid aldrig färdigorganiseras och träda i funktion utan upplöstes i augusti. Gerhartl hade varit i Bukarest fö en sista föredragning för general Gerstenberg och skulle därifrån taga sig västerut till Jugoslavien men blev tillsammans med Oberstabsarzt Stockenberg (hemmahörande i Wernigerode i Harz) den 24 augusti 1944 tillfångatagen och insatt i ett fängelse i Bukarest. I september skulle han föras österut med en fångtransport men lyckades den 19 september fly från tåget vid Craiova. Genom en tvålfabrikant Eitl, som hade förbindelse med prinsessan Iliana, lyckades han taga sig till ärkehertig Anton av Habsburg på slottet Bran i Transsylvanien. Han hjälpte denne att upprätta en underjordisk organisation, som sökte samla och föra tyska soldater genom fronten tillbaka till de tyska enheterna. Organisationen tillfördes utrustning genom flygplan från Wiener Neustadt.

Den 13 mars 1945 blev Gerhartl på nytt tillfångatagen i Kronstadt (Braşov) och fördes tillbaka till Bukarest, där han insattes i den s.k. kontrollkommissionens fängelse och underkastades förhör. I september 1945 förflyttades han till Odessa och vistades där i Usbenskaja-fängelset, lydande under MVD . Han dömdes administrativt (OSO) enl. § 58, mom.2 och 11 till tio års straffarbete. I februari 1946 fördes han över Charkov till Krasnojarskdistriktet, där han internerades i ett Krasslag nära staden Resjoti I området fanns ett 40-50-tal läger. Det som Gerhartl satt i hade beteckningen 5.OLP och omfattade cirka 2.500 fångar.

I november 1949 fördes alla utländska och ett antal sovjetryska politiska fångar från detta distrikt till Taischet. Gerhartl sattes själv i ett läger utefter järnvägslinjen Taischet-Bratsk, som då hade numret 028 men senare fick beteckningen 014. Detta lägers omkring 1.200 fångar sysselsattes huvudsakligen med järnvägsbygge och liknande. Sommaren 1952 kom han till läger 037, omfattande 800 à 900 fångar sysselsatta med skogshuggning. I januari 1953 kom han tillbaka till det tidigare lägret, som nu omnumrerats till 014. I juni samma år överfördes han till läger 06, som låg

132 km från Taischet och vars fångar arbetade i en tegelfabrik. Årsskiftet 1953/54 överfördes han därifrån till 013 (Wichorevka) ca 310 km från Taischet och något senare till det mitt emot belägna 011. Här satt han till slutet av mars 1955, då han överfördes till persilka-lägret i Taischet (012), varefter han i september samma år över Potmar fördes till Ilins kaja ("Paulus-villan"), varifrån han repatrierades.

Hösten 1949 eller 1950 träffade han i läger 028 (gamla beteckningen) en svensk vars förnamn torde ha varit Sven. I persilka-lägret i Taischet såg han i september 1955 på nytt samme man som då arbetade i en metallverkstad tillhörande kombinatet CRM. Denne svensk hade själv uppgivit sig vara svensk medborgare men av baltisk härstamning och vissa tvivel syntes föreligga om hans medborgarskap. Han hade emellertid sagt sig vara officer - antingen fänrik eller löjtnant - i svenska flottan och att han tagits av ryssarna på en båt i Östersjön mellan Sverige och Estland. När detta skett visste icke Gerhartl. Sven torde dock ha varit ganska nykommen till Taischet, då han icke behärskade ryska språket. Däremot talade han relativt god tyska. Sven, som var dömd för spionage till 25 års straffarbete, var av medellängd, påfallande tjock och muskulöst byggd, vältränad, blond, runt ansikte. Hans ålder torde ha varit 32 - 34 år. Han hade varit mycket tillsammans med en tysk vid namn Franz Kastl, numera bosatt H. Kretzengässchen 14, Augsburg, vilken säkerligen kunde lämna utförligare upplysningar.

I Paulus-villan hade Gerhartl vidare vid månadsskiftet oktober/november 1955 träffat en svensk medborgare vid namn Krasnov, vilken emellertid frigivits och enligt vad han numera erfarit vore bosatt hos sin syster Tatiana Hamilton, Nabbgatan 1, Strängnäs.

Vid samma tid hade Gerhartl också sammanträffat med en annan svensk vars namn han ej minns. Han hade icke lagt några uppgifter om denne på minnet, enär svensken stått i begrepp att lämna Paulus-villan för att bli frigiven. Enligt Gerhartls beskrivning var han av medellängd, kraftigt byggd, och hade ett fräknigt långt ansikte med blont hår och blåa ögon. Hela hans utseende var påfallande nordiskt. Svensken var i 35 - 40

årsåldern.

De upplysningar som Gerhartl lämnade om Taischet-lägren överensstämde så när som på några oväsentliga detaljer med Jacoubowitschs berättelse (553 B 20.8.57). Gerhartl lämnade vidare följande kompletterande uppgifter.

1. Läger 043 (Ansioba) omkring tre mil från Bratsk, tillhörde en grupp läger av såväl ozirlag- som ITL-typ, vilka voro underställda kombinatet Angarstroj. Det var detta kombinat som byggde atomkraftverket och den stora dammbyggnaden i Angarafloden söder om Bratsk. I och med att dammen tas i bruk kommer en konstgjord sjö att uppstå, vilken även översvämmar staden Bratsk. Denna måste därför övergivas. Invid läger 043 har i dess ställe en ny stad börjat uppföras vid namn Radisjvsk.

Det är således felaktigt att namnet Angarstroj skulle ha utgjort en specialbeteckning för ITL-lägren i Taischet-området.

2. Gerhartl uppskattade antalet ozirlag mellan Taischet och Bratsk till över fyrtio. Jacoubowitschs uppgifter om vilka av dessa som hyste utlänningar stämde någorlunda. I 06 fanns det emellertid övervägande ryssar. Vidare fanns det två sjukläger, varav det ena hade nr 052.

3. Enligt Gerhartl rådde strängt skrivförbud fram till åtminstone slutet av 1953, då det började hävas för bl.a. flera tyskar. Dessa måste alltid skriva sina brevkort i närvaro av en rysk censor. Gerhartl själv fick emellertid icke förrän i slutet av 1954 tillstånd att skriva hem. Redan på våren samma år fick han dock hjälp av en bulgarisk läkare, som i eget namn sände ett kort till hans familj i Österrike. Denna förstod genast att kortet utgjorde ett tecken på att Gerhartl levde och skrev ett svarskort som verkligen framlämnades till Gerhartl. Även fångar med skrivförbud kunde således mottaga post.

4. På min fråga hur det kom sig att Gerhartl fick kvarstanna i fängläger medan flertalet österrikare 1951 överfördes till fängelser, svarade denne, att transfereringen av österrikarna huvudsakligen gällde civilfångar som häktats efter krigets slut.

Härtill kom att hans egen medborgarrättsliga status dragits i tvivelsmål. Han var nämligen såsom medlem av tyska armén hos ryssarna antecknad som tysk medborgare. Detta hade Karl Spuller vid hemkomsten berättat för Gerhartls familj, som då genom österrikiska ambassaden i Moskva sände honom ett österrikiskt med-

borgarskapsbevis på grundval av vilket han lyckades ut erka sin frigivning.

5. Gerhartl berättade, att från troligen år 1952 flera mindre grupper utländska fångar förts till Taischet från Norilsk. Mycket stora transporter hade anlänt från Norilsk efter upproret där 1953. Gerhartl visste emellertid icke huruvida verkligen alla utlänningar förflyttats därifrån.

Han nämnde även att 1952 ett stort antal ungrare kommit till Taischet från Karaganda.

6. Från vintern 1953 började ett fåtal utländska politiska fångar att amnesteras. I februari 1955 bortfördes plötsligt samtliga kineser och koreaner från området och det uppgavs att de skulle frigivas. På sommaren samma år efter statsfördraget var det så österrikarnas tur. Gerhartl kände däremot icke närmare till den allmänna revision av de politiska straffdomarna, varom Jacoubowitsch talat - han förflyttades ju från Taischet innan dessa påbörjats. Emellertid torde icke alla utlänningar ha frigivits. Gerhartl hade nämligen hört, att lägren Oll och Ol3 samt peresilka-lägret i staden Taischet fortfarande hysa många utlänningar.

7. Gerhartl trodde för egen del att därest några svenskar råkat i rysk fångenskap så sent som 1953 skulle de ha kommit till Taischet. Det hade nämligen uppgivits, att inga utlänningar sändes till Kolima efter 1950 och att likaledes inga nya utländska fångar efter 1953 sattes i Norilsk.

Den omständigheten att Gerhartl tjänstgjort i Rumänien i en organisation, som åtminstone torde ha stått Abwehr nära, samt att hans utseende överensstämmer med den rätt ytliga beskrivning av Scheuer, som lämnats av Richter, Kitschmann och Voss ledde mig till att börja med till misstanken att Gerhartl kunde vara identisk med Scheuer. Hans beskrivning av sina äventyr i Rumänien 1944-45 var också trots upprepade kontrollfrågor rätt vaga och återhållsamma.

Gerhartls ålder eller övriga personalia överensstämma emellertid icke med de uppgifter som Scheuer i fängelset skulle ha

lämnat om sig själv.

Säkerhetspolisen har antecknat, att man icke har sig någonting oförmånligt bekant om Gerhartl.

Enligt major Schöppl har en högre - mig icke namngiven - officer i försvarsministeriet på förfrågan meddelat, att han 1944 1945 tjänstgjort i Wiener Neustadt, att han kände till att ärkehertig Anton tillsammans med en österrikisk officer uppbyggt en underjordisk organisation samt att det vore riktigt, att organisationen erhållit materiel luftledes från Wiener Neustadt. Ifrågavarande officer kände emellertid icke till Gerhartls namn.

Gerhartl reagerade icke inför namnen Richter, Kitschmann, Voss eller Langfelder. Då jag nämnde Wallenberg, svarade han efter någon tvekan, att han efter hemkomsten läst om denne i press Han kände militärattachéerna vid tyska beskningen i Bukarest, hade träffat Vorwerk och hört namnet Steltzer men däremot icke Rensing

Om Gerstenberg visste han, att denne tillfångatagits i Ottoper och suttit med den tyske diplomaten Langmann - förutvarand sändebud i Montevideo - i Alexandrovsk. Langmann hade sedermera kommit till läger 014 i Taischet.

Full säkerhet för att Gerhartl icke är identisk med Scheuer torde endast kunna vinnas genom u frågning av bl.a. Gerstenberg, Stockenberg och ärkehertig Anton. Den senare torde numera vara bosatt i Argentina men lär befinna sig mycket på resor. Uppgift om hans adress torde kunna lämna av hans syster, markisinnan Taliani i Rom.

Från försvarsministeriet kommer beskickningen att erhålla ett foto av Gerhartl, som kan visas för Richter, Voss och Kitschmann.

Wien den 18 september 1957.

Scheuer

Avskrift av handbrev från förste ambassadsekreteraren Braunerhielm till sekreteraren Lorentzon, dagtecknat Wien den 30 september 1957.

Strängt förtroligt.

I anslutning till beskickningens skrivelse nr 622 den 24 september vill jag härjämte få översända dels tre förstorade porträttfotos av August Gerhartl, dels ett glasnegativ från vilket förstoringarna gjorts.

Som Du förstår ha vi varit tvungna att något orientera vederbörande inom försvarsministeriet om våra ursprungliga misstankar att Gerhartl kunde vara identisk med Scheuer. Man är därför nu inom ministeriet ytterst angelägen att, för bedömning av huruvida Gerhartl utgör en "security risk" få underrättelser om resultatet av våra fortsatta undersökningar.

Vi få därför be Er att så snart som möjligt meddela oss huruvida de tre som suttit med Scheuer kunnat identifera fotot av Gerhartl samt om vad ärkehertig Anton haft att förmäla.